

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorální a spirituální teologie

Miroslav Staněk

**Krása jako výchovný prvek ve skautingu
a její aplikace v životě oddílu v Domašově**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. ThLic. Ing. Jaroslav Filka

Obor: Katolická teologie

Zaměření: Spiritualita

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 9. dubna 2016

Děkuji ThLic. PhDr. Jaroslavu Filkovi za odborné vedení, připomínky a cenné rady, které mi poskytl při vypracovávání bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Vnímání krásy v historickém vývoji	8
1.1 Chápání krásy v antice a u Platóna.....	9
1.2 Další vývoj nazírání na krásu	10
1.3 Touha po kráse a aktivní účast na kráse	13
1.4 Krása jako transcendentálie.....	17
1.4.1 Charakteristika transcendentálie	17
1.4.2 Krása jako způsob sdílení a cesta k vnímání Boha.....	20
1.4.3 Duchovní obsah a role krásy v procesu poznávání Boha	22
2 Idea krásy ve skautingu	26
2.1 Skauting jako metoda výchovy a životní styl.....	26
2.1.1 Skautský zákon	27
2.1.2 Skautský slib	28
2.1.3 Skautské heslo.....	29
2.1.4 Znak skautů a pozdrav	30
2.1.5 Struktura skautského programu	32
2.2 Krása jako výchovný prvek ve skautingu.....	33
2.2.1 Pojetí Lorda Baden-Powella	33
2.2.2 Ernest Thompson Seton a jeho pojetí amerického skautingu	37
2.2.3 Svojsíkův český skauting	40
2.2.4 Současný český skauting.....	42
2.2.5 Formace vedoucích	46
3 Aplikace krásy v programu a metodách skautského oddílu v Domašově.....	47
3.1 Prostředí pro činnost.....	48
3.2 Prostředí pro duši.....	49
3.3 Aktivity a rituály.....	50
3.4 Krása oběti, obecné prospěšnosti a dobrého skutku.....	52
3.5 Vnímání činnosti oddílu z aspektu krásy.....	54
3.5.1 Výzkum vnímání krásy	54
3.5.2 Anketa o roli krásy ve skautingu.....	55
3.6 Záměry, vize a náměty pro budoucí činnost v oddílu	58
Závěr	60

Úvod

Člověk, který hledá harmonii, má smysl pro posvátné.

[Le Corbusier]

Krása zůstává navzdory všemu jedním z nejmocnějších pramenů života.

[Bohuslav Reynek]

Co jest krásné? A co je krása?

Co vlastně nás láká a táhne k věcem, které milujeme?

Protože kdyby v nich nebylo půvabu a tvaru, nevábily by nás k sobě.

[Confessiones, IV, 13, 20]

Cílem této práce je představit roli krásy v životě člověka a její důležitost v procesu výchovy a formování osobnosti se zřetelem k vnímavosti vůči duchovním skutečnostem.

Naše současnost, někdy nazývaná dobou postmoderní, se vyznačuje (zejména v euroamerické kulturní zóně) dosud v dějinách nevídanými možnostmi a rychlými změnami. Uvedme alespoň ty jevy, které jsou nepřehlédnutelné: blahobyt, technické a komunikační možnosti, ale také relativizace významu historicky zakořeněných pojmů a společenských či kulturních hodnot, institucí rodiny počínaje. V rámci sociálních vazeb a sdělovacími prostředky se člověku všemi možnými prostředky předkládá určitý model, resp. typologický vzor, krásně a příjemně prožitého života. A to na základě fyzických projevů krásy lidského těla, nejlépe stále mladého, dále vlastněním mnoha technických vymožeností a užíváním maxima smyslově příjemných vjemů. To vše si užívejme na základě svobody, v níž výrazně dominují práva, ale o povinnostech a odpovědnosti se téměř nehovoří. V tomto proklamovaném modelu spotřeba, image osobnosti a vlastnictví mnoha krásných zbytečností zcela vytěsňuje krásu obětavosti, hodnotu oběti nebo jinak vyjádřeno krásu a vznešenost lásky, která je nenapodobitelně krásná, když naplňuje

charakteristiku, kterou nám napsal sv. Pavel v 1Kor 13,1–7. Zdá se, že není mnoho našich bližních, kteří by poznali úskalí a pravdivost těchto médií předkládaných životních postojů a hodnot. Zda je to správný způsob, jak dosáhnout štěstí a krásy života. Právě v naší kulturní a společenské situaci je důležité zkoumat a uvědomit si, jak je krása obecně prezentována, a také si povšimnout, že pro běžného člověka se pojmy krásný a příjemný stávají synonymy a jeví se jako nezbytný prvek obecněji vnímaného cíle – lidského štěstí. To je jeden z vážných podnětů k úsilí o rozpoznávání krásy a její role v životě člověka a ve výchově.

V první kapitole naší práce se budeme snažit rozpoznat šíři a bohatství krásy a její význam pro člověka obecně. V rozsahu odpovídajícím tomuto druhu práce se zaměříme na vnímání krásy v historickém vývoji. Představíme krásu jako způsob komunikace a jako ukazatele ke skutečnostem vyšším, než je sama. Klíčovým pramenem pro poznání role krásy v antice nám budou Platónovy Dialogy o kráse. Středověký vývoj pohledu na krásu na pozadí naší křesťanské kultury přehledně popsala Michaela Mitáčková ve své bakalářské práci *Krása ve středověké estetice očima vybraných současných autorů* z roku 2011. Stěžejním literárním zdrojem pro spirituální rovinu vnímání fenoménu krásy v současnosti jsou úvahy M. Rupnika a T. Špidlíka. Zajímavé podněty k vnímání důležitosti krásy zazněly na půdě Teologické fakulty Univerzity Karlovy v květnu 2014 na mezinárodním kolokviu s názvem *Jaká krása spasí svět*. Pomohly mi pochopit některé souvislosti. Bohužel dosud nevyšel sborník příspěvků této konference, bude užitečné se k nim ještě později vrátit.

Od tohoto teoretického pohledu na roli krásy přejdeme ve druhé části do jedné z mnoha oblastí života, kde je krása důležitým prvkem, navíc programově začleněným do výchovného systému, a to ve skautingu. Místo krásy ve skautingu budeme hledat jak retrospektivně v programových záměrech zakladatelů skautského výchovného systému, tak v současných programových a metodických materiálech vydaných vrcholnými orgány skautské organizace Junák (pozn. od 1.4.2015 došlo ke změně názvu spolku na Junák – český skaut, z.s.)

Ve třetí části se zaměříme na zkušenosti z aplikace krásy v životě konkrétního skautského oddílu a na zpětnou vazbu ve věci vnímání krásy ve skautském programu od skautů, kteří v oddílu prožili více než jeden rok a jeden letní tábor. Zpětnou vazbu

tohoto typu jsme v oddílu dosud nerealizovali a po prohloubení vědomí důležitosti krásy v životě člověka i skauta se nám pro budoucí směřování programu jeví jako velmi užitečná. Pokusíme se navrhnout i několik praktických námětů k výchovným aktivitám pro vedení dětí a mládeže ve skautském oddílu ke kráse a k vytváření krásného.

Metoda výkladu, která je v této práci použita, je metoda deskriptivní, textová analýza, a metoda induktivní, protože se jeví být pro zpracování daného tématu nejvhodnější.

1 Vnímání krásy v historickém vývoji

Nejen vnímání krásy, ale především tvůrčí estetické aktivity člověka už v dávné historii jsou důležitým poznávacím prvkem pro výzkum dějin člověka a civilizace. Zároveň bychom v současném světě těžko hledali člověka (pokud není psychicky deprivován nebo narušený), který by vědomě či podvědomě netoužil po kráse, přesněji vyjádřeno po vjemech a prožitcích, které jsou realizací krásy, neboli jsou krásné. Intuitivní představu o tom, co je krásné, ve smyslu zprostředkující nějaký příjemný vjem, povznášející či dojemný prožitek, má každý člověk. Tyto představy nejsou samozřejmě identické, jak si můžeme všimnout například u individuálního vnímání různých hudebních žánrů. Přesto mají tyto množiny individuálních představ či úsudků velký společný průnik, řečeno matematickou terminologií. Co však s těmi, které se v tomto průniku nenacházejí? A co s těmi jevy, které se dokonce většinou pozorovatelů bezprostředně jako krásné vůbec nejeví, ale jejich krása vynikne až po hlubším promyšlení textu, po zvětšení fyzického či intelektuálního nadhledu nebo zdokonalení duchovního zraku? Těmito problémy se zabývali mnozí již dávno před námi, jak lze snadno zjistit.

Povrchním úsudkem by se mohlo zdát, že hovořit o něčem krásném je vlastně totéž jako mluvit o kráse samotné. Avšak prožitkem různých krásných úkazů živé a neživé přírody nebo ušlechtilých a uměleckých projevů člověka se stává zřejmým, že definovat pojem *krásný* je poměrně obtížné a tatáž snaha v případě pojmu *krása* je snad dokonce nemožná. Povzbuzením při takovém snažení nám může být vědomí, že stejnými otázkami se zabývali už antičtí filosofové i velcí myslitelé, ale nejsme s nimi hotovi beze zbytku dodnes.

1.1 Chápání krásy v antice a u Platóna

Vnímání obtížně popsatelného fenoménu krásy se snahou o definování pojmu krásy vyrostlo na antické kultuře. V antickém Řecku byl pojem krásy spjat s pojmem dobra a ctnosti, s pojmem kalokagathia (kalos kai agathos znamená krásný a dobrý). Řečtina neodlišovala pojmy krásný a krása (řec. kallos a to kalon) od pojmu dobrý. Zároveň byl tento pojem vnímán jako výraz dokonalosti nebo vznešenosti. Co je dobré, to je krásné. Co je ctnostné, to je rozumné. Platón (427– 347 př. Kr.) ve svých Dialozích o kráse (Ión, Hippias a Faidros) usilovně hledá podstatu krásna. V dialogu Hippias¹ řeší nejdříve vymezení pojmu *krásný* a *krása*. Hippias se domnívá, že se jedná vlastně o totéž, ale Sókrates důslednou argumentací ukazuje významovou šíři a nejednoznačnost pojmu krásný od popisu materiálních až k duchovním hodnotám a ve vztahu k pojmu *dobro*. Vysvětluje, že předmětem jeho zkoumání není jen to, co se jeví krásným, ale to, co je krásno samo o sobě. Sókrates v dialogu klade Hippiovi otázky, kterými boří jeho zjednodušené představy o kráse v konkrétní podobě jako krásné dívky, zlata, zdraví, pocty atd. a představuje tak i podstatný problém, totiž neschopnost přesně definovat krásu, resp. ideu krásy. Přílehlavá symbolická výpověď o kráse je i v tom, že chvástavý Hippias je krásně oblečený, zatímco Sókrates vnější krásu nemá. Nehledá ji totiž ve věcech, ale v idejích. Hledání skutečné podoby krásy je tedy nerozlučně spojeno s procesem osvojování umění odlišit povrchní zdání krásy od krásy estetické a od krásy duchovní, která je vždy skrytá, ale její působení má pro člověka univerzálnější přínos. Tímto směrem se zřejmě ubírá Platónova filosofie v dalším dialogu.

Dialog Faidros², který Platón vytvořil později, už ve zralém věku, vyústuje do spojení představy krásy s ušlechtilostí ducha a harmonického lidského bytí. Dialog končí Sókratovou modlitbou: „*Milý Pane a ostatní bohové tohoto místa, dejte mi, abych se stal krásným ve svém nitru a můj zevnějšek nechť je s mým nitrem v přátelském souladu.*”³

---

1 PLATÓN. *Dialogy o kráse*. Přel. Jaroslav Šonka, Praha: Odeon, 1979, s. 43-104.

2 Tamtéž, s. 107-217.

3 PLATÓN. *Dialogy o kráse*. Přel. Jaroslav Šonka, Praha: Odeon, 1979, s. 217.

1.2 Další vývoj nazírání na krásu

S rozšířením křesťanství se rozvíjí jak křesťanská ikonografie, tak hledání krásy nepomíjivé, mystické, mimo jiné také cestou radikální askeze u pouštních otců, ve východním i západním mnišství. Proces vymezení pravé křesťanské víry na koncilech až do raného středověku musel řešit také otázku křesťanského umění, resp. vlny odporu proti zobrazování Krista a svatých, tzv. ikonoklasmus. I když na 2. nicejském koncilu roku 787 byl ikonoklasmus definitivně odsouzen a uctívání svatých a Krista na obrazech dovoleno, spor s radikálními ikonoklasty řešil ještě v 9. stol. sv. Cyril (Konstantin) a nové vlny přišly i později s husity nebo Kalvínem. V některých reformovaných církvích proti křesťanskému umění v kostelích dodnes přetrvává odpor.

Ve středověku křesťanství navazovalo na platónský pojem krásna, ale byl rozvíjen z křesťanského úhlu pohledu na svět. Krásno bylo v tomto období chápáno ve smyslu splendor Dei – odlesk Boží, nebo také záře Boží nádhery. Od platónského ideálu dochází k přechodu k tomu, že se ideou krásy stává Bůh sám. Bůh je představitelem a jediným dokonalým naplněním krásy, sám je krásou nad všechny představy. Tento náhled se liší od platónského chápání tím, že svět není jen vzpomínkou na bytí ve světě idejí, ale je spíše odrazem Boží dokonalosti. Proto se začíná rozvíjet umění jako způsob přiblížení Boží krásy a vznešenosti člověku (i prostému) – v architektuře, malířství, sochařství, hudbě, ale i umění slovesném. Protagonisty umění se stávají kláštery a církevní instituce a panovníci.

„Karolínští učenci se zabývali i sociální a psychologickou stránkou umění. Zaprvé mělo výchovnou úlohu, poněvadž obrazně znázorňovalo biblické příběhy a životy světců. Představovalo prostředek na vzdělávání negramotné populace. Zadruhé, díky těmto zobrazovaným výjevům, bylo neustálou připomínkou smyslu života a osudu lidstva. Zatřetí, zdobilo svou krásou chrám Boží. Tyto tři funkce představovaly standardní chápání umění v průběhu celého středověku. Měli bychom si uvědomit, že středověcí lidé považovali za samozřejmé blízké propojení umění a náboženství – co se týče hlavního námětu, umístění a účelu. Jinak řečeno, umění bylo ceněné hlavně díky své užitečnosti pro náboženství. Nesmíme ovšem zapomínat,

že splývání pravdy a krásy bylo totožné se středověkou ontologií hodnot. Základním rysem umění, jak tvrdili již novoplatonisté, zůstávalo to, že bylo ve smyslové formě odleskem božské krásy. Proto bylo jenom přirozené, že by umění mělo být ozdobným prostředkem na uctívání si Boha, jehož krása umění prostupovala. Tato teorie umění a estetiky, která se objevila v 9. století, zůstala nezměněna, co se týče jejích základních konceptů, až do skončení období středověku.⁴

Tomáš Akvinský se krásou zabývá, jak lze očekávat, ale nenapsal žádné rozsáhlejší pojednání, v němž by toto téma cíleně zpracoval. Jeho pojmání krásy najdeme v jeho díle na více místech. Sv. Tomáš píše svoji definici krásy v *Summa Theologiae*: „... krásno a dobro v podmětu jsou sice totéž, poněvadž stojí na téže věci, totiž na tvaru, a proto dobro se chváří jako krásno. Ale v rozumu se liší. Neboť dobro se vlastně vztahuje na touhu; jest totiž dobro, po čem všechno touží. A proto má ráz účelu, neboť touha jest jako nějaký pohyb k věci. Krásno však se vztahuje ke schopnosti poznávací; krásným totiž se jmenuje to, co spatřeno se líbí. Tedy krásno záleží v náležité úměrnosti, protože smysly těší věci náležitě úměrné jako jim podobné, neboť i smysl jest jakýsi rozum, i každá poznávací schopnost. A protože poznávání se děje připodobněním, podobnost pak se vztahuje na tvar, krásno náleží vlastně k rázu příčiny tvarové.“⁵ M. Mitáčková ve své bakalářské práci uvádí komentář k této definici, který napsal současný holandský filozof Jan Aertsen. Ten ji přirovnává k definici dobra Aristotela, který zastával názor, že dobro je to, po čem touží všechny věci. Podle Akvinského tato definice nevyjadřuje podstatu dobra, pouze vyjadřuje, že po něčem toužíme, protože je to dobré. Podstata dobra samotného se vyjadřuje prostřednictvím svého důsledku, jak se nám jeví. Aertsen se domnívá, že Akvinský vytvořil svou definici krásy analogicky podle této definice dobra. Vlastně neříká, co znamená krása sama o sobě.⁶ U sv. Tomáše najdeme v jeho *Summa theologiae* také pojednání, že krása vyžaduje tři charakteristiky, kterými jsou úplnost (dokonalost), proporce (harmonie) a jas.⁷

---

4 MITÁČKOVÁ, Michaela. *Krásno ve středověké estetice očima vybraných současných autorů*, Bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, 2011, s. 14.

5 AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologiae I*, q. 5, a. 4, ad 1.

6 Srov. MITÁČKOVÁ, Michaela. *Krásno ve středověké estetice očima vybraných současných autorů*, Bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, 2011, s. 37–38.

7 AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologiae II-II*, q. 180 a. 2 ad 3.

Ve všech dobách platí, že umění jako vyjevená krása je uskutečňováno s jasným cílem – autoři se pokoušejí nabídnout a zprostředkovat nevšední dojmy, chtějí člověku dát možnost opustit zažitý způsob vnímání světa, nabídnout prožitek, který mu umožní povznesení ducha nad prožívanou realitu, která poskytuje zpravidla více fyzické a psychické zátěže než radosti a krásy.

Jak shrnuje Vít Pechor ve své práci *Co je krása*⁸, v novověku je pojem krása odvozován od subjektivity člověka, což má za následek subjektivitu celého pojmu. Stejně tíhnutí k subjektivismu se projevuje i v začínající filozofické estetice. Baumgarten chápe krásu jako projevující se dokonalost světa, tedy spíše objektivně. Ale Leibniz či Wolff zastávají názor, že hlavním orgánem poznávání krásy je rozum, a považují krásu za věc vlastního estetického soudu. I u Kanta je krása představou o věci a je formulována subjektivně. *V devatenáctém a dvacátém století, díky rozvíjející se ekonomice a technice, krása ztrácí svoji čestnou pozici ve vztahu k přírodě a umění. Nazírání na krásu se později ve dvacátém století dělí na tři hlavní proudy. Jedni filozofové těžili z Kanta a Hegela, což znamenalo, že krásné podle nich bylo to, co nás těší sledovat, přičemž potěšení a vnímání jsou tu hlavními pojmy. Ve druhém způsobu nazírání se mluví o kráse ve spojení s uměním, ve kterém pokračuje její tradiční spojení s přírodou, dobrem a božskostí. A poslední způsob nazírání pokračuje v tradičním spojení krásy s pojmy dobra a pravdy. Ve smyslu, že normou jsou pojmy jednota, jasnost, řád a symetrie.*⁹ Tyto různé úhly pohledu na krásu a její vliv na život člověka či subjektivní prožívání života potvrzují trvalou obtížnost a zřejmě i principiální nemožnost exaktní definice krásy. Ukazují zároveň na rozmanitost projevů krásy v kontextu individuálního vnímání v každé historické epoše. Přesto hledání toho nejlepšího možného způsobu sdílení krásy a její podstaty je nejen smysluplné, ale v přímém vztahu ke smyslu života člověka, o kterém dostáváme podstatné informace v Písmu ve zprávě o stvoření. Vyhledávání krásy a schopnost člověka konat tvůrčí činnost je jedním z podstatných aspektů skutečnosti, že člověk byl stvořen k Božímu obrazu (srov. Gen 1,26), a také ukazatelem, odkud jsme vyšli a kam směřujeme.

---

8 PECHOR, V. *Pojem krása v české estetice*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, 2010.

9 Tamtéž, s. 10.

1.3 Touha po kráse a aktivní účast na kráse

O tom, že vnímání krásy a potřeba krásy je bytosti zvané člověk zcela vlastní, nás přesvědčují historické i prehistorické nálezy lidských děl, které obsahují estetický prvek. Tedy něco, co evidentně vybočuje z rámce účelového či technického zaměření výtvaru. Namátkou vzpomeňme slavnou Věstonickou venuši (stáří 25 – 29 tisíc let), skalní malby ve francouzských Alpách, jeskynní malby ve španělských jeskyních El Castillo (40 tisíc let) a Altamira, nebo v Indonésii (39 tisíc let – Obr. 1).

Obr. č. 1: Jeskynní malby - Indonésie

Za zmínku v této souvislosti stojí nový objev z roku 2015, kterým jsou zatím nejstarší šperky na světě (stáří asi 130 tisíc let). Rozpoznali je paleontologové v nálezů z roku 1899 v chorvatské Krapině, jednom z nejvýznamnějších světových nalezišť neandertálského člověka (Obr. 2).

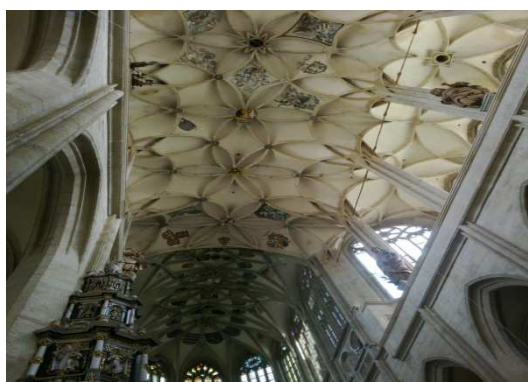
Obr. č. 2: Ozdoby nalezené v Krapině

V celé historii lidstva a v každé kultuře nacházíme velké množství artefaktů, které jsou stálým znakem nezbytné přítomnosti krásy v životě člověka jako

viditelných známek tvůrčí esteticke činnosti, která je v celém tvorstvu vlastní pouze člověku. Před mnohými výtvoři našich předků, zejména s vědomím, jaké znalosti přírodních věd a technické prostředky měli ve své době k dispozici, zůstáváme mnohdy v úžasu a jsou výzvou pro nás i další generace.

Obr. č. 3: Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře budovaný v letech 1388 až 1558

Obr. č. 4: Klenba téhož chrámu

Celá plejáda známých (samozřejmě i zatím neznámých) tvůrčích a estetických projevů člověka je nezvratným důkazem lidské touhy po krásě, kterou lze označit i jako potřebu krásy. Zároveň jsou tato lidská díla dokladem v tvorstvu jedinečné tvůrčí schopnosti směřující ke krásě – ve snaze si krásu přiblížit, mít ji častěji dostupnou alespoň v nějaké podobě.

Krásu, resp. její podoby realizované v něčem konkrétním krásném, můžeme charakterizovat jako těžko definovatelnou realitu, která na člověka pozitivně působí, ovlivňuje jeho niterný život a jeho vývoj, stejně jako hodnotovou orientaci, jeho

konání a jednání a vztah ke stvoření. Samo stvoření, resp. námi pozorovatelný svět od mikrokosmu až po makrokosmos, má v sobě kromě zákonů a zákonitostí také účelnost a krásu. Úroveň vnímání krásy bude vždy individuální, ale pozitivní působení krásy v roli příjemce je schopen nějakým způsobem vnímat zřejmě každý člověk. Psychologie se v poslední době zabývá dokonce terapií pomocí krásy. Prožitek krásy přináší radost a pocit štěstí. Krása pak je cestou k vděčnosti a reflexi.

Snad až na výjimky má člověk také schopnost toto pozitivní působení krásy ovlivňovat i aktivně. Může se stát tvůrcem něčeho krásného v různých stupních kvality podle individuálních vloh. V této aktivní roli má schopnost vnímat realitu z jiného úhlu pohledu. Uvědomuje si pozitivní působení svého výtvaru na svoje vlastní citění a duševní rozpoložení a také na svoje okolí. Jako příklad můžeme uvést lidové umění architektury starých venkovských staveb nebo jejich interiérovou výzdobu bez použití finančně náročných materiálů.

V pomyslné hierarchii děl dle úrovně symbolické výpovědi, pozitivního estetického působení na pozorovatele, technické náročnosti, neobvyklé kvality zpracování, materiálové ušlechtilosti nebo i velikosti díla vždy nacházíme relativně malou skupinu lidí, kteří disponují schopností vytvářet svá díla jako neobyčejný a zvláštní způsob sdílení určitého poselství výjimečnými výrazovými prostředky. V tomto případě hovoříme o umění jako neobvyklé schopnosti vyjadřování a sdílení.

Rozvinutí tohoto partikulárního způsobu zjevování krásy by si zasloužilo samostatné pojednání, neboť by jistě přesáhlo rozsah tohoto typu práce a rámec, který sledujeme dle záměru této práce. Dovolme si k tomuto tématu připomenout alespoň stručně důležitost povolání umělce a umění.

Tomáš Špidlík uvádí, že umělec vidí stejnou realitu jako ostatní, ale dokáže se zahledět i jiným pohledem, který dokáže dešifrovat i to, co je pod povrchem, co je očím našince skryto. Následně pak dokáže svým osobitým způsobem tyto nově poznané skutečnosti sdílet dál, takže se mohou stát srozumitelnými další skupině lidí.¹⁰ Umění jim může otevřít zrak, probudit novou úroveň vnímavosti. Vzhledem k tomu, že v případě umění se zpravidla jedná o působení přetvořené neživé materie

---

10 Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 331.

na nemateriální, netělesnou stránku člověka mající vědomě rozeznatelný vliv a působení, můžeme konstatovat, že intenzivní prožitek vnímání krásy má v sobě vždy určitý mystický prvek. Takové dílo, ač neživé, může pozorovatele oslovit tak, že ovlivní jeho duševní či duchovní stav nebo dokonce změní některý aspekt jeho vnímání světa. Znakem umění je také skutečnost, že vjem pozorovatele a následné duševní a duchovní prožitky nelze často běžnými výrazovými prostředky výstižně a plnohodnotně popsat nebo dále sdílet. Takový vjem může člověka přivést až k prožití něčeho neobvykle vznešeného nebo vyjádřeno jinak, k doteku s posvátnem. Potom je vhodné ptát se po zdroji takového působení a účinku. Obvykle umělec v této souvislosti hovoří o inspiraci, kterou svým vlastním osobitým způsobem zpracoval a vyjádřil.

Špidlík k perspektivám a důležitosti inspirovaného umění, které předává poselství krásy, uvádí zajímavý pohled ruského filosofa S. L. Franka (1877–1950): *„Pravé umění musí být vždycky božské. Vždyť i antické múzy se představovaly jako božské bytosti. Falešné umění je démonické opojení, které člověka ničí, činí ho otrokem ideje, která je cizí jemu samotnému, zatímco Duch Svátý je uvnitř nás.“* Frank chápe, že umění, aby mohlo být fyzickým vyjádřením krásy, musí být inspirované. Musí mít vnitřní náboj, ze kterého vytryskne paprsek krásy schopný zasáhnout duševní i duchovní stránku lidské bytosti. *„Tím nejlepším argumentem pro božský původ inspirace je skutečnost toho, že umělec se většinou nemůže spokojit s něčím průměrným a polovičatým. Chce vytvořit něco nevyslovitelně krásného, „celou krásu“, „nekonečnou krásu“. Takže inspirace k tvorbě nemůže pocházet od ničeho jiného než z ohniska a prvního pramene skutečnosti, kterou označujeme jako Bůh.“*¹¹

---

11 ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 332*

1.4 Krása jako transcendentálie

Krása, dobro a pravda patří mezi zvláštní filozofické kategorie přisuzující každému jsoucnu jeho způsob bytí. Nauku o transcendentáliích, které se objevují už u Platóna, rozvinul Tomáš Akvinský.

1.4.1 Charakteristika transcendentálie

Transcendentálie (z lat. *transcendentalis* = přesažný) jsou základní filozofické pojmy, které přísluší každému jsoucnu a jsou základním rysem jsoucnu. Ve středověké filosofii nejobecnější určení příslušející všemu, co jest.¹²

S termínem se setkáme i u Aristotela, pro kterého jsou „*transcendentia*“ univerzální vlastnosti bytí. *„Překračovány jsou zvláštní způsoby bytí, které Aristotelés nazývá kategoriemi: substance, kvalita, kvantita atd. Transcendentálie tyto kategoriální způsoby bytí sice překračují, avšak nikoli ve smyslu označování nějaké zvláštní reality nad kategoriemi, nýbrž proto, že je není možno omezovat pouze na určitou kategorii. Transcendentia jsou všem věcem společná.“*¹³

Transcendentálie vypovídají o jsoucnu tak, že objasňují jeho určení, která jsou tomuto jsoucnu vlastní, ale které nevyjadřují samotný pojem jsoucnu. Nebo řečeno jinak, nejsou implicitně obsažena ve významu pojmu „jsoucnu“. První transcendentálií je právě jsoucnu a každá transcendentálie vyjadřuje nějaký způsob bytí, který není vyjádřen pomocí jiné transcendentálie.

*„Stanovíme-li, že jednota, pravda a dobro nejsou hodnoty, které by se realizovaly sporadicky a akcidentálně, ale že přistupují k bytí jakožto jeho koextenzivní vlastnosti, pak v metafyzické rovině z toho vyplývá, že každá existující věc je jedna, pravdivá a dobrá.“*¹⁴

---

12 BAKEŠOVÁ, Alena. *Filosofický slovník*, Euromedia Group, k. s., Praha 2009, s. 332.

13 AERTSEN, Jan A. *Transcendentalita krásy ve středověku*. Estetika XXVIII. Praha: Academia, 1997, Roč. 34, č. 4, s. 195.

14 ECO, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha: Argo, 1998, s. 38.

Každé bytí je tedy určeno čtyřmi transcendentáliemi:

- dobré (bonum)
- jedno (unum) ve smyslu jednoty, neroztříštěnosti
- pravdivé (verum) neboli poznatelné
- krásné (pulchrum),

přičemž někdy se uvádějí jen tři, když *pulchrum* se považuje za specifikaci *bonum*.

Jak se tyto transcendentálie zjevují v reálném světě? Nejlépe a markantně to můžeme pozorovat v případě provinění proti nim. Lež proti pravdě, zlo proti dobru, roztříštěnost proti jednotě, ošklivost a kýč proti kráse. Krása jako charakteristika bytí tedy patří k dobru, pravdě a jednotě.

P. A. Florenskij zformuloval následující definici krásy: *Projevená pravda je láskou a realizovaná láska je krásou.*¹⁵ Jako je láska nejvyšší mezi ctnostmi, tak krása je nejvyšší mezi transcendentáliemi. Rupnik dále říká, že z transcendentálií je krása nejvyšší – a dobré a pravdivé jsou jejím tělem. *„Krásné se shoduje s plností bytí, a tedy i s dobrým a pravdivým, avšak projevuje se ve vnějším světě takovým způsobem, že je oko může vidět a že se mu může líbit. Krása je tedy vnímatelnou formou dobra a pravdy a je zárukou, že se jedná o pravé dobro a správnou pravdu. Čím by bylo dobro bez pravého a bez pravdy? Bylo by iluzí. A čím by byla pravda, kdyby nebyla ztělesněna jako dobro? Pouhým fanatismem. Pravda, která se nestává krásou, je dokonce nebezpečná.*¹⁶

Solovjev o vztahu krásy k pravdě a dobru mluví tak, že dobro oddělené od pravdy a od krásy je pouze neurčitým pocitem, abstraktní pravda je prázdným pojmem a krása bez dobra a pravdy se snadno stane modlou.¹⁷

Krása, jak se domníváme, má oproti ostatním transcendentáliím výhodu v menší ohroženosti zpochybňováním a nezájmem. Je lákavější a dosažitelnější, alespoň ve svém projevu na způsob estetické skutečnosti. Usilovat o jednotu, pravdu a dobro se při povrchním hodnocení či úsudku jeví člověku jistě těžší než získat

---

15 Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie*. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 574.

16 Tamtéž, s. 574.

17 Tamtéž, s. 573.

krásný vjem. Vždyť stačí jen otevřít oči a i v tom nejrušnějším velkoměstě lze pozorovat pavučinu, let ptáků, květinu, krásnou dívku nebo západ slunce.

Bohužel existuje nebezpečí, a to nesmíme přehlížet, že také krása je ohrožena mocí lži a iluze. Snadno se může něco prezentovat jako projev krásy (komunikační média to dokážou mistrně), ale později se ukáže, že to byl jen klam. Čím blýskavější, dražší a vtíravější, tím větší pravděpodobnost, že jde o karikaturu, levnou napodobeninu krásy, která člověka nepovznese a nenaplní, ale za cenu krátkodobé příjemnosti ho srazí a uvrhne do stavu neštěstí či frustrace. Ne vše, co nám je příjemné, je projevem pravé krásy. I lež a hřích mají svoji „krásu“. Ovoce takové zdánlivé krásy se rychle kazí a v duši se objeví nepříjemná pachut' hříchu. Pouze ve spojení s pravdou a zjevovaná v lásce se projevuje krása, ke které člověk svým bytostným založením inklinuje a která přináší nejen potěšení, ale hlubokou radost a poskytuje impulsy pro budoucnost bez ohrožení lidské důstojnosti. Velikán světové literatury F. M. Dostojevskij to vyjádřil ve svém vrcholném románu *Bratři Karamazovi* známým výrokiem: „*Krása je strašlivá, ale i tajemná. Ďábel tu zápasí s Bohem a bojištěm jsou lidská srdce.*“

Ten, kdo se poctivě učí rozlišovat mezi pravou a zdánlivou krásou ve smyslovém vnímání, nedá jen na povrchní úsudek, je na dobré cestě k rozlišování i v dalších oblastech dle výše uvedených projevů krásy. Je důležité vstoupit do tohoto procesu hledání krásy. Každý zřejmě neobdrží dar být mystikem formátu sv. Bernarda z Clairvaux nebo sv. Kateřiny Sienské, ale přesto je touha a úsilí o umění rozlišovat podstatným prvkem každého životního příběhu, má-li dospět k naplnění a radosti. Pravá krása je tím darem a prostředkem, který přináší povzbuzení a sílu, je ukazatelem k cíli, který je člověku nabídnut.¹⁸ Jednota mezi naším nitrem a jednáním by měla být sdílenou krásou, nosným principem a centrem našeho života. V tom spočívá její důležitost a hodnota. I v tomto smyslu lze chápat jiný známý výrok Dostojevského: „*Krása spasí svět.*“¹⁹

---

18 Na toto téma hovořil MAINARDI Adalberto, člen mnišské komunity v italské Bose ve své přednášce na *Katolické teologické fakultě UK v Praze 13. – 14. května 2014 v rámci kolokvia nazvaného Jaká „krása spasí svět“?*

19 DOSTOJEVSKIJ, Fedor Michajlovič. *Idiot: Román o 4 částech*. Nový dotisk. Praha: Otto, 1924. 2 sv. Spisy; 9, 10. Ruská knihovna; 39, 41. Díl III. Str. 70.

1.4.2 Krása jako způsob sdílení a cesta k vnímání Boha

V následujících úvahách otevřeně přiznáme, že opouštíme úhel pohledu na fenomén krásy v té nejobecnější rovině a přikloníme se k duchovní perspektivě dané vírou v Boha, Stvořitele nebe i Země, všeho viditelného i neviditelného (tedy i krásy samotné a všech jejích projevů), Boha, který je Bohem vztahovým a komunikujícím, který sám je krásou v nejvyšší míře.

Zkusme prozkoumat, jakými cestami a způsoby se krása v životě člověka projevuje, kde a jak ji můžeme vnímat? Navrhujeme následující členění:

1. Estetické vjemy – díla přírodní či lidská působící na naše smysly (např. tvary, barvy, krajina, obrazy, sochy, architektura, hudba, vůně, materiály, dotek s něčím (někým) milým, příjemná chuť)
2. Mezilidské vztahy – láska, přátelství
3. Krása ve slově – literatura, duchovní nebo filosofické texty, poznání nových skutečností nebo pravdy
4. Prožitek čisté obětavé lásky – nasazení se nebo vlastní oběť pro vznešený cíl, překonání vlastních omezení, jednání podle svědomí v těžké situaci
5. Mystérium Boha a víry – prožitek modlitby, kontempace, ztišení a odevzdání

Uvedené řazení není náhodné. Krása ve všech svých projevech je pozitivní součástí lidského života. Krásy přírody vyžadují od člověka minimální úsilí, aby k němu jistým způsobem mohly promluvit. Prožití doteku krásy z oborů uvedených ve druhé půli výše uvedeného pokusu o jakýsi výčet už vyžaduje nepochybně úsilí lidské vůle a ochotu k oběti.

Pokud se člověk naučí s radostí vnímat krásu, vyhledávat ji a reflektovat ji ze své strany úsilím o rozlišování a tvůrčí přístup, je nadějně, že vstoupil do dramatu duchovního života. Michal Altrichter popisuje tuto cestu v případě pokřtěného člověka jako pravidlo o trojím K (křest, krize a krása) a uvádí, že Pneuma (rozumějme Duch svatý) prochází dějinami každého člověka. Člověk se stává osobou, případně křesťanem. Nemůže se vyhnout krizím, setkává se s protiklady, prochází těžkostmi a utrpením, má pokušení se vracet nazpět nebo nejít dál. Pokud se podaří krizi překonat, je to vnímáno jako krása, protože člověk vidí hlubším

i plnějším způsobem Boha, pochopí hlouběji i smysl svého života.²⁰ Krása představuje nebe. Na krásu se však zapomíná, i když coby božská spasí svět. Tento kontext opět evokuje slova knížete Myškina z Dostojevského románu *Idiot*: „Krása spasí svět.“ Jakou krásu měl vlastně autor na mysli?

Vladimír Solovjev ve své stati *Krása v přírodě*²¹ charakterizuje krásu jako něco, co se sice skládá z jakýchkoli hmotných elementů a z praktického hlediska vždy působí dojmem naprosté neúčinnosti, avšak je to něco, co existuje pro jiné, ale zároveň v sobě a pro sebe, co pouhou svojí existencí naplňuje naši duši radostí a uspokojením. Vidí v přírodě krásu, která působí i mimo lidský svět (např. mezi živočichy). Není sice dokonalá, ale její součástí je i člověk, jehož úkolem je tvůrčí uměleckou aktivitou přírodní krásy a tělesný život proměnit v duchovní. Umění jako aktivní účast na kráse pak chápe jako přechodný a pojící článek mezi krásou přírody a krásou budoucího života, k jehož realizaci byl člověk povolán.²²

K nejvyšší formě krásy, té mystické, může člověka přivést pouze pohled víry a proces úsilí o duchovní život – snažit se vnímat, naslouchat a kontemplovat. Jen tak lze prožít krásu Božích paradoxů a porozumět jí. Jako výmluvný příklad uvedme jeden aspekt velikonočního tajemství, který nám církev předkládá ve druhých nešporách pondělí svatého týdne z proroka Izaiáše: Antifona „*Neměl podobu ani krásu, neměl vzhled, abychom po něm zatoužili*“ uvádí následující prorocký text 45. žalmu: „*Krásou vynikáš nad lidské syny, půvab se rozlévá po tvých rtech, proto ti Bůh požehnal navěky.*“²³ Přílehlavý komentář uvedl k tomuto tématu ve své promluvě Benedikt XVI. ve františkánské svatyni La Verna 13. května 2012:

„Jen když se nechá osvěcovat světlem Boží lásky, může být člověk i s přírodou vykoupen, krása může konečně odrážet zář Kristovy tváře, jako měsíc odráží jas slunce. Krev Ukřižovaného, která tryská ze slaveného kříže, se vrací, aby oživila

---

20 Srov. ALTRICHTER, MICHAL. *Příručka spirituální teologie*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2007, s. 30.

21 Srov. SOLOVJOV, Vladimír. *Idea nadčlověka*. 1.vyd. Olomouc: Votobia, 1988, s. 57-132.

22 Tamtéž, s. 123-124.

23 Ž 45,3.

vyschlé Adamovy kosti, abychom my, každý z nás, našli radost a vydali se cestou svatosti, vystoupili vzhůru k Bohu.“²⁴

1.4.3 Duchovní obsah a role krásy v procesu poznávání Boha

Položme si otázku: Může být krása bez účelu? Nebo může být formou komunikace mezi Bohem a člověkem? Jak Bůh mluví? Jak Božímu sdělení rozumí člověk věřící a jak člověk tzv. nevěřící?

Tomáš Špidlík představuje našeho křesťanského Boha (tedy i Boha Židů) jako Boha, který mluví:

- prostřednictvím (zjeveného) slova²⁵
- ve svědomí, v srdci²⁶
- skrze kosmos, který se nám jeví jako *krása* sjednoceného řádu²⁷
- v hlasech jiných lidí²⁸
- v duchovní kráse a ušlechtilosti člověka (svatost – svědectví života)
- v událostech společensko-historických a individuálních
- mysticky, mimosmyslově
- výjimečně v zázraku – skutečnosti, která se vymyká přirozenému řádu světa.

Všechny tyto způsoby komunikace jsou logicky přijatelné pro člověka, který v Bohu poznal vztahovou transcendentní bytost, které je komunikace vlastní a jíž jeho stvoření není lhostejné, ba dokonce ho miluje nad všechno lidské pomyšlení. Naproti tomu pro člověka, který pouze připouští, že „nad námi něco je“ (myslí zřejmě jakýsi princip či neurčitou kosmickou inteligenci), se jím akceptovatelná představa o možné komunikaci s tímto „Něčím“ nutně značně zúží na krásu a řád vesmíru, možná svědomí a významovou stránku událostí. Ten, kdo radikálně nepřipouští existenci Boha – ani jako Někoho ani jako Něco, nemůže předpokládat také žádnou účelnou komunikaci. Nakolik je setrvávání na této osobní pozici dobré

---

24 Srov. Archiv České sekce Radia Vatikán z 13. 5. 2012, *Promluva Benedikta XVI. ve františkánské svatyni La Verna dne 13. 5. 2012.*

25 Srov. Špidlík, T., Rupnik, M. I. *Krása jako východisko*, s. 224-236.

26 Srov. Tamtéž, s. 237 – 255.

27 Srov. Tamtéž, s. 256 – 260.

28 Srov. Tamtéž, s. 264 – 274.

či opodstatněné, nechceme na tomto místě vést polemiku. Je však realitou, která je ověřena dialogem s mnoha lidmi různého společenského postavení a úrovně, že jsou pro tento typ člověka minimálně dvě skutečnosti, které mají schopnost vyvolávat v mysli otazníky a evokovat nějakou možnou prvotní příčinu. Jsou to vysoce inteligentní mechanismy umožňující existenci života vůbec, resp. řád projevující se ve vesmíru – od mikrokosmu přes člověka až po makrokosmos – a také krása stvoření.

Toto zjednodušené schéma jistě nepostihuje celou řadu lidských individualit, které se názorově nacházejí mezi oběma uvedenými krajnostmi. Chtěli jsme však podtrhnout důležitou, zřejmě nezastupitelnou, roli fenoménu krásy v oblasti duchovního i racionálního vnímání světa pro každého člověka a zejména pro toho, kdo disponuje jakoukoli niternou bariérou vůči (hypotetickému) Bohu. Kdo učinil zkušenost dialogu o kráse a obdivuhodné koncepci i sofistickovaných systémech v živé i neživé přírodě s mladými lidmi, kteří nesetrvávají se zatvrzelostí na pozicích paradigmat náhodného výběru a vše řešícího dostatečně dlouhého času k samovolnému vývoji čehokoli k čemukoli, zřejmě potvrdí výše uvedenou tezi. Florenskij k tomu říká: *„Mé poznání Boha, jež ve mně přijímá jiný, je láska k přijímajícímu; předmětně nazíraná – třetím - láska k jinému je krása. Co je pro subjekt poznání pravda, je pro jeho objekt láska k němu, ale pro nazírajícího poznání (poznání objektu ze strany subjektu) – krása. 'Pravda, Dobro a Krása' – tato metafyzická triáda nepředstavuje tři různé principy, nýbrž jeden, je to jeden a tentýž duchovní život, jen nahlížený pod jinými zornými úhly. Duchovní život, který vychází z Já a který má v Já svůj střed, je pravda. Chápaný jako bezprostřední působení jiného je Dobro. A předmětné nazírání třetím, jako vyzařovaný navenek, je Krása.“*²⁹ Solovjev, Frank i Špidlík zdůrazňují jako nezbytnost propojení či neoddělitelnost krásy a dobra s pravdou, má-li být zjevením podstaty jakéhokoli jsoucná. V přeneseném významu tutéž provázanou trojici můžeme chápat jako způsob zjevení Toho, který je příčinou jakéhokoli jsoucná. Zatímco Špidlík trefně poznamenává, že Ž 115,5 výrokem *„Mají ústa, ale nemluví“*, charakterizuje falešné bohy, kteří

---

29 ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 573.*

představují idoly, Bůh Izraele a tentýž Bůh křesťanů na rozdíl od nich mluví s lidmi poměrně často. Nezávisí to jen na vůli Boží, ale stejnou měrou i na člověku, jak je pro takovou komunikaci disponován. Z tohoto úhlu pohledu se fenomén krásy jako jeden ze způsobů Boží snahy komunikovat s člověkem (každým), jeví pro nás jako nejsrozumitelnější a nejpřijatelnější, i když s vlastními limity, pro které ho není možné a priori nadřadit jiným způsobům komunikace. Zejména jako počáteční impuls k možnému rozvinutí dialogu s Bohem má jistě nenahraditelný význam.

*„Krása je královskou přístupovou cestou do duchovního světa a jako taková se projevuje nejen v umění, ale také v liturgii, v člověkem konaném dobru a především v trinitárním dogmatu, jež je jakoby pečeti pravdy.“*³⁰

Výše uvedenou myšlenku Florenského o vztahu krásy, dobra a pravdy Rupnik shrnul v nadpisu Realizovaná láska je krásou.³¹ Budiž nám tento postřeh impulsem k uvědomění, že důležitost krásy jako iniciačního fenoménu k procesu poznání Boha nelze zjednodušovat či oklešťovat na zjevnou krásu stvoření či uměleckého díla. Každý člověk (výjimky mohou potvrzovat pravidlo) je zároveň disponován vnímat a ocenit krásu vyzařující z osoby, z dobrého a pokorného srdce. *„Všichni svatí mají svatozář. A toto je ta krása, neboť to je svět prostoupený láskou – je to realizovaná láska. Florenskij tvrdí, že smyslem duchovního života je stát se krásnými, nejenom dobrými.“*³² Je k tomuto cíli nějaká prověřená cesta? Rupnik říká, že spolehlivou cestou je askeze, která je charakteristickým rysem svatých. Bez ohledu na fyzickou podobu našeho těla lze cestou askeze dosáhnout duchovní a zářící krásy osoby. Tato však může být nepřístupná nebo až odrazující pro člověka, který je jen tělesně založený nebo hrubý. *„Křesťanská filokalie, neboli láska ke kráse, se tedy rodí z asketického přijetí lásky k božské kráse, kterou nám dal poznat Syn, jenž v nás působí skrze milost Ducha svatého, který nás přivádí ke světlu proměnění.“*³³ Tato láska ke kráse, ač formuje člověka k lepší vnímavosti a empatii, nečiní z něj slabocha nebo přecitlivělého jedince. Naopak, z přiblížení k Boží kráse lze čerpat sílu a statečnost k zápasu s hříchem a také s vnějším zlem.

---

30 ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 575.*

31 Srov. Tamtéž s. 573.

32 Tamtéž s. 576.

33 Tamtéž, s. 576-7

Je třeba si uvědomovat, že hlásíme-li se k Bohu, Otci i Synu i Duchu svatému, jsme každý součástí této Boží komunikace se světem, s lidmi. Můj život má být něčím pozitivním, s Božím přispěním i přitažlivým pro mé bližní. Rupnik dále říká, že život, který je inspirován láskou a v lásce se i angažuje, je vykoupeným životem, který přetrvá. Toto je krása, která spasí svět.³⁴ O síle krásy v jejím nenásilném působení, zejména evangelizačním, na naše okolí Rupnik dále uvádí, že nenahraditelným pozitivem krásy je, že svou podstatou přitahuje, okouzluje a vzbuzuje zájem. Nevytváří žádný nátlak. Při společné snaze o dobro založené jen na omezené lidské představě často dojde k rozdělení či napětí. Naproti tomu krása jako nositelka poselství okouzluje, přitahuje a přivádí do svých komnat, jak říká Origenés o nevěstě z Písně písní. „*Krása ponechává prostor svobodě, zda přilnout nebo nepřilnout, a právě tento prostor svobody je duchovním bojištěm. Krása má vysokou cenu a tou cenou je pocit svobody.*“³⁵

Uvedené Rupnikovy náměty jsou cenné nejen jako teoretické východisko, ale i praktický námět pro prožívání našeho křesťanství ve společnostech, ve farnostech, samozřejmě v rodinách. Máme oprávněnou naději, že jím představené podněty mohou být jednou z cest ke kráse, která už spasila svět – ke Kristu.

---

34 ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie. 1. Vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 587.*

35 Tamtéž s. 587-8.

2 Idea krásy ve skautingu

Uvedli jsme obecné důvody pozitivní hodnoty krásy pro život člověka, její zjevné i méně zjevné nebo dokonce skryté podoby. Krása jako odlesk nebo náznak Boží slávy má také se svým původcem společné znaky. Často se nám nabízí, nikoli vtíravě či dotěrně a neodbytně, ale jemně a vznešeně. Jakoby člověku přicházela naproti. Nikoli však kamkoli a proti vůli člověka. Snad – povrchně hodnoceno – k jeho škodě. Proto se nám jeví pro plnohodnotný rozvoj člověka a pro zdravý vývoj společnosti velmi důležitou výchova k vnímání krásy, k životu s krásou a v krásě, a k tvůrčímu úsilí s cílem dotknout se krásy. Samozřejmě jako součást celého procesu výchovy, který zahrnuje mnoho dalších aspektů, ale jako součást podstatná. Výchova mladé generace i ve vztahu ke krásě má svůj základ v rodině, která je však, jak se všeobecně konstatuje, podrobena v naší době a v naší kulturní oblasti krizi a sociologickým atakům. Proto nezanedbatelnou roli při výchově dětí a mládeže hrají i další instituce počínaje školou a konče sdělovacími prostředky.

Jedním ze známých a dlouhodobě působících výchovných konceptů programově využívajících rozmanité projevy krásy, je světové skautské hnutí označované mezinárodním termínem Skauting. Na mezinárodní, resp. světové úrovni ho lze výstižněji označit jako hnutí na základě specifických principů a zásad pro lidské jednání. Z pohledu národních či státních organizací, ve kterých se skauti sdružují, se jedná o sdružení nebo spolky spadající pod širší skupinu neziskových organizací, jejichž posláním je výchovný program pro mládež.

2.1 Skauting jako metoda výchovy a životní styl

Zakladatelem skautského hnutí, které se po roce 1907 rychle rozšířilo z Anglie do téměř celého světa, byl Lord Baden Powell – někdejší úspěšný voják britského impéria. Poté, co opustil vojenskou kariéru, inspirován chováním a schopnostmi domorodých chlapců při bojích v Africe (osvědčili se jako zvědi), vytvořil

strukturovaný program směřovaný k životu v přírodě a s přírodou, který byl přitažlivý pro mladé lidi – zpočátku jen chlapce. Jeho program publikovaný r. 1908 na pokračování v sešitovém vydání pod názvem Scouting for boys nebyl jen sborníkem nápadů, jaké aktivity lze s chlapci v přírodě provozovat, ale jednalo se o promyšlený metodicky zaměřený výchovný systém založený na přirozené družnosti chlapců a na třech následujících edukativních cílech, které nazval principy skautingu:

1. Služba (nebo také odpovědnost vůči) Bohu
2. Služba bližním
3. Služba sobě samému (svědomí, rozvoj osobnosti)

Tyto principy formuloval zakladatel hnutí jako filosofický a duchovní základ pro vypracování výchovného programu, který obsahuje metodicky velmi zdařile provázané prvky motivující k osobnostnímu růstu chlapce i dívky, ale i mladé muže a ženy. Už při zběžném pohledu na formulaci principů, na kterých byl vybudován celý skauting, nemůže čtenáři uniknout nápadná provázanost se zásadami Desatera Božích přikázání. Jistěže tato podobnost není náhodná. Uvědomíme-li si, že základním smyslem Božího zákona pro člověka je zachování svobody a život v pravdě s perspektivou krásy (srov. Řím 8,29; 1Jn 3,2), lze jistě právem očekávat, že program výchovy postavený na tomto základě bude obsahovat prvky k těmto hodnotám směřující. Neměl by tedy postrádat prvky formující člověka k zodpovědnosti, ke svobodě, ale také k prožívání radosti a vnímání krásy ve stvoření a ve vztazích, která je inspirací k tomu, aby se člověk stal také tvůrcem krásy v mnoha rovinách života podle individuálních podmínek a osobnostních rysů.

2.1.1 Skautský zákon

Tři obecné principy Baden-Powell konkretizoval ve skautském desetibodovém zákoně, jehož základem je Desatero, a vše shrnul ve skautském slibu a hesle. Současná česká varianta skautského zákona zní:

1. *Skaut je pravdomluvný.*
2. *Skaut je věrný a oddaný.*
3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut je veselý myslí.*
9. *Skaut je hospodárný.*
10. *Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích.*

Povšimněme si, že tento desetibodový program identity skauta není rozhodně snadný a navíc nepoužívá kondicionál, ale formu konstatování. Prostě skaut je takový, a pokud je jiný, není skautem nebo alespoň musí vědět, že mu něco do plnosti identity skauta chybí, a je motivován tento stav pozitivně měnit. Skautský zákon byl a je odvážnou výzvou chlapcům a mladým lidem. Neslibuje výhody, vysoké honoráře ani kariérní růst. Při poctivé snaze zákon dodržovat „pouze“ představuje krásnou perspektivu. Zve na cestu růstu ve společenství dalších skautů do úrovně člověka, který je krásný ve smyslu nejen dobrý, ale i příjemný a krásu vyzařující na způsob realizované lásky, jak říká Florenskij. Baden-Powellův náročný projekt skautingu se nerozvinul do celosvětového rozsahu jen díky skvělým výchovným nástrojům a metodám (zejména zásada Skauting hrou a družinový systém založený na přirozené družnosti do malých skupin), ale jistě i projevenou důvěrou vůči mladým lidem, že chtějí na kráse své vlastní osobnosti pracovat.

2.1.2 Skautský slib

Skautský zákon po vzoru Desatera vypočítává konkrétní oblasti skautova chování a jednání. Baden-Powel zařadil do svého výchovného systému také příležitosti prožít ve společenství slavnostní okamžiky, aby byly pro chlapce na cestě za krásou osobnosti povzbuzením a bodem, ke kterému se mohou vracet později nejen v pozitivní vzpomínce, ale i ve chvílích nerozhodnosti, hledání odvahy nebo

krizí. Nejvýraznějším takovým prvkem je akt složení skautského slibu, kterým se chlapec dobrovolně a na základě výkladu, porozumění a splnění podmínek nováčka zavazuje dodržovat skautský zákon. Znění slibu stručně shrnuje pravidla pro život daná skautským zákonem a to tak, že zároveň reflektuje ideový zdroj zákona, tzn. tři principy. Současný slib českých skautů zní:

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
- plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
- duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti a bližním.

Pro věřící ještě dovětek: "K tomu mi dopomáhej Bůh!"

Skautský slib má charakter přísahy. Jde o formulaci pojatou obecněji než skautský zákon, ale zřejmě velmi dobře vystihující krásu ideálu, který také evokuje budoucí možnou krásu osobnosti. Po splnění pragmatických podmínek nováčkovské zkoušky posoudí skautský vůdce, zda dotyčný nováček chápe i podstatu skautingu, této velké hry na plnohodnotný život. Skautský vůdce vede s každým kandidátem slibu, tedy chlapcem ve věku zpravidla 12 – 13 let, dialog směřující k pochopení jak krásy ideálu, tak náročnosti jeho realizace a ověří si, zda chlapec pochopil smysl zákona a slibu, protože právě úsilí o naplnění tohoto programu je ve skautingu klíčové. Pokud se chlapec jeví jako přiměřeně zralý a projeví vůli v tomto duchu na své osobnosti pracovat a také to před ostatními deklarovat, vůdce mu tuto příležitost nabídne. Připraví pak vhodnou slavnostní příležitost, aby chlapec v kruhu skautů zpravidla v rámci tradičního rituálu u slavnostního táborového ohně vyslovil svůj skautský slib. V drtivé většině případů je tento akt nováčkem přijímán jako pozitivní a dlouhodobá výzva a zároveň pocta v rámci společenství, což přináší i motivaci do budoucna.

2.1.3 Skautské heslo

Vyslovením třetího bodu skautského slibu chlapec přijímá za vlastní také skautské heslo. Je tím nejstručnějším shrnutím skautského programu jak z pohledu praktických dovedností a znalostí, tak růstu osobnosti do krásy vztahů. Skautovi se

heslo připomíná na sponě jeho opasku a zní ve všech zemích světa (krom několika málo totalitních výjimek, kde skauting zatím nemůže existovat) **Bud' připraven!** (Be prepared!) Velmi stručné, ale o to obsažnější. Při přípravě nováčků ke skautskému slibu se stává námětem pro rozum i fantazii nováčka i vedoucího, k čemu všemu má být skaut připraven, aby naplnil i význam svého pojmenování skaut (scout – zvěd, stopař). Stále více chápeme, že naším povoláním skauta ve směru do nitra je být ve střehu, být připraven zachytit každou registrovatelnou stopu krásy ve stvoření – v přírodě, ve vlastní duši a v bližním a jeho díle či poselství. Ovšem nejen v případě skauta, ale u každého zdravě nesobecky zaměřeného jedince nelze ze života oddělit směřování ven, mimo svoje ego. Zde jde o to být připraven překonat svoje sobectví, pohodlnost i limity, aby tvůrčí aktivitou mohla vzniknout nová kvalita – materiální nebo vztahová či duchovní, kterou bychom mohli vnímat jako krásnou v souladu s druhými. Podstatné je, aby význam skautského hesla dobře chápali dospělí vedoucí, jejichž úkolem je vést, aby pak hledali a nacházeli také vhodné a srozumitelné způsoby představení tohoto náročného, ale krásného programu výchovy a sebevýchovy svěřeným členům oddílu.

2.1.4 Znak skautů a pozdrav

Kromě hlubokého myšlenkového základu, čerpajícího z křesťanských duchovních a mravních zásad, dal zakladatel Baden-Powell skautům symboliku, která je jedním z mnoha prvků krásy ve skautingu.

Základním symbolem skautů je znak v podobě lilie. Zakladatel vycházel ze symboliky starší lilie užívané jako směrové růžice na starých námořních mapách. Lilie symbolizující skauting ukazuje správný životní směr a také symboliku čistoty – jak se objevuje i v zákoně: Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.³⁶ Tři svázané lístky lilie vhodně symbolizují tři skautské principy, které jsou zahrnuty i ve třech bodech skautského slibu.

V jednotlivých zemích, kde skauting zapustil kořeny, má skautský znak shodný základní rys, tedy lilii se zpravidla specifickou národní podobou vycházející

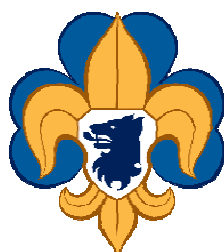
---

³⁶ Srov. Mt 5, 8: Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uží Boha.

z místních tradic jako u nás. Základní symbol byl obohacen o štít s hlavou chodského psa. Chodové, jak víme, byli ve středověku ochránci hranic naší země.

Obr. č. 5 Světový znak skautů se symbolikou tří principů

Obr. č. 6 Znak spolku Junák – český skaut, z. s.

Stejný symbolický význam zobrazující trojici se promítá i do specifického skautského pozdravu, kde tři prsty doplňuje palec přikrývající malíček. Toto gesto skautovi vždy připomíná prastarou rytířskou zásadu, že silnější vždy chrání slabšího, který je v ohrožení.

Obr. č. 7 Skautský pozdrav

2.1.5 Struktura skautského programu

Celý skautský program včetně metodiky byl schválen vrcholnými orgány organizace Junák, svaz skautů a skautek ČR a je k dispozici na oficiálních internetových stránkách: krizovatka.skaut.cz. Je tak obsáhlý, že jeho představení přesahuje rámec této práce. Ve stručnosti můžeme alespoň charakterizovat metodiku skautské výchovy a její součásti.

1. Činnost se má odehrávat v malých skupinách věkově blízkých chlapců nebo děvčat, v družinách, protože to odpovídá přirozenému sociálnímu sklonu dětí vytvářet party.

2. Individuální růst je nastartován nováčkovskou zkouškou, která otvírá dveře k dalším rituálům, závazkům a zkouškám. Základním vodítkem pro individuální rozvoj jsou podmínky či výzvy ke zvládnutí různých znalostí, dovedností a určité úrovně sebeovládání – postupně chronologicky předkládané jako úkoly a malé zkoušky na skautské stezce. Jsou zpracovány v blocích nazvaných stezky do několika etap adekvátně věku dětí (dříve nazývané stupně zdatnosti). Pro mladší věk do 10-11 let jsou vypracovány tři etapy s předpokladem zvládnutí během 3-4 let. Jsou k dispozici ve třech různých provedeních: stezky vlčat s příběhem Mauglího, cestičky světlušek s příběhem Kouzelné lucerny a plavby Čolka a Žabky určené pro koedukované a vodácké oddíly vlčat a světlušek.³⁷ Pro starší věkovou skupinu skautů a skautek jsou čtyři etapy stezky v provedení pro skauty nebo skautky s předpokladem zvládnutí během čtyř let. Náplň stezek je zpracována motivačně s ohledem na praktické dovednosti dětí, které budou potřebovat v běžném životě a z hlediska formace osobnosti mladého člověka jsou základem skautské principy a zákon. Pracovním materiálem pro děti jsou tištěné zápisníky s vydařenou grafickou stránkou. Pro vůdce oddílů a rádce – vedoucí družin jsou k dispozici komentáře a metodiky na internetovém portálu Junáka.³⁸

3. Zároveň existují jak pro mladší, tak starší děti rozmanité zkoušky s různým odborným zaměřením (strukturované zvláště pro obě pohlaví), aby každé dítě mělo možnost se zdokonalit v té oblasti, pro kterou má talent nebo v ní má dlouhodobě

---

³⁷ <http://krizovatka.skaut.cz/oddil/program/dle-vychovnych-kategorii/vlcata-svetlusky/vlcata-svetlusky-stezky>.

³⁸ <http://krizovatka.skaut.cz/oddil/program>.

zálibu, a mohlo se tak stát do jisté míry v kolektivu odborníkem na tuto problematiku – to jsou odborné zkoušky, tzv. odborky.

4. Výklad a trénink má vycházet z přirozené soutěživosti a hravosti dětí, má být prováděn pokud možno vždy dle Komenského zásady „škola hrou“ a podle základních pedagogických zásad (od známého k neznámému, od jednoduššího ke složitějšímu atd.)

5. Dosažení dovedností, zdolání zkoušek apod. je zpravidla zpečetěno předáním odznaku či nášivky, které může skaut či skautka nosit viditelně na skautské košili, která je součástí stejnokroje.

6. Těžiště činnosti má v rámci možností a momentálních okolností probíhat v přírodě a s přírodou.

7. Protagonisty programu jsou rádcové družin (starší skauti a skautky – věkově blízcí členům družin), případně dospělí vedoucí, jejichž styl je vždy kamarádský, i když důsledný. Všichni skauti bez ohledu na svůj věk si tykají a podávají levou ruku, která je symbolicky blíže k srdci.

2.2 Krása jako výchovný prvek ve skautingu

Zakladatel světového skautingu vystavěl celý program jako cestu ke krásné osobnosti mladého člověka, k níž program nabízí hravou a motivační formu při maximálním kontaktu s přírodou. Její krása a rozmanitost se stala pro skauting nevyčerpatelným zdrojem krásy a inspirace. Podívejme se, jak tuto snahu o vnímání krásy a o její rozšíření pojaly klíčové osobnosti stojící na počátku skautingu.

2.2.1 Pojetí Lorda Baden-Powella

Robert Baden-Powel (22. 2. 1857 – 8. 1. 1941), celým jménem Lord Robert Stephenson Smyth Baden-Powell of Gilwell), představuje svůj nový výchovný program pro chlapce ve své legendární knize *Scouting for boys* koncipované jako příručka pro vytváření konkrétního programu skautských schůzek, výprav a táborů. To, že namísto úvodu Baden-Powell předkládá skautský slib a zákon, nemůže nechat

nikoho na pochybách, co je pro skauting podstatné. Tím je cíl, výchova a rozvoj osobnosti obsahující spirituální dimenzi. Potom teprve představuje v devíti kapitolách rozmanitý program všestranného rozvoje osobnosti skauta s těmito podstatnými prvky:

- skautská činnost v družinách,
- poznávání přírody a táboření,
- práce na sobě v duchu uvedených tří principů, skautského zákona a podle rytířského vzoru.

V celkem 26 statích nazvaných Povídání u táborového ohně se snaží získat pro svůj program čtenáře vyložením jednotlivých cílů rozvoje na základě příkladů ze života, na nichž má vyniknout krása a hodnota života podle skautských zásad.

V kapitole věnované táboření odkrývá krásu v té době ještě neobvyklé aktivity, jakou je táboření: „*Žít pod širým nebem v Boží přírodě uprostřed kopců a stromů a ptáků a zvířat, u moře či u řeky – to jest žít s přírodou, mít svůj vlastní malý plátěný domov, sám si vařit a objevovat nové věci – to všechno přináší zdraví a štěstí, jaké bys vůbec nemohl získat ve zdech a uprostřed zakouřeného města.*“³⁹

V kapitole Lesní moudrost Baden-Powell vysvětluje důležitost pozorování přírody, tvorů a pronikání do zákonitostí života a jeho krásy.⁴⁰ V kontextu celého programu nelze pochybovat o tom, že tento námět má zřejmý hlavní cíl, totiž prožití krásy z doteku krásného stvoření.

Skautský program je koncipován komplexně z hlediska rozvoje osobnosti. Můžeme připustit, že i bez duchovní dimenze a vznešených ideálů by takový výchovný systém, pokud by měl vnitřní dynamiku a motivaci, byl pro výchovu dětí přínosem. Ale právě duchovní rozměr a cesta za krásou mu dává specifickou hodnotu a přitažlivost pro mladé lidi. V Hlavě VII. věnované rytířství Baden-Powell přechází od zdokonalování dovedností k impulzu duchovního rozvoje. Za vzor používá rytířskou ušlechtilost, když říká:

„V dávných dobách skutečnými skauty byli rytíři a jejich pravidla se velice podobala Skautskému zákonu, jímž se řídíme dnes. Za své nejposvátnější vlastnictví

---

39 BADEN-POWELL, Robert. *Skauting pro chlapce*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2009, s. 22.

40 Tamtéž, s. 23.

rytíři pokládali svou čest. Nikdy by se nebyli dopustili něčeho tak nečestného, jako je lež a krádež. Raději by zemřeli, než něco takového spáchat.“⁴¹ A navazuje výkladem analogie rytířského řádu se skautskou družinou, klade důraz na skautskou zásadu aspoň jednoho dobrého skutku denně.⁴² Proto nelze Powellovi upřít cílevědomou výchovu ke kráse vyšší úrovně – kráse ušlechtilosti a čistoty lidské duše. Představuje svým skautům vzor sv. Jiří a komentuje hlavní rytířské zásady, mezi nimiž potvrzuje naši předchozí dedukci o kráse duše. „Rytíř (či skaut) je vždy gentleman – člověk šlechetný. Mnoho lidí má za to, že gentleman musí mít spoustu peněz. Gentlemana nedělají peníze. Gentleman je každý, kdo zachovává rytířské zákony.“ A dále: „Nenarodili jsme se jen pro sebe, ale abychom prokazovali dobro druhým.“⁴³ Vzorem rytířství zvolil Baden-Powell pro své skauty proto, že v rytířství se snoubí odvaha a hrdinství i síla, které jsou přirozeným cílem chlapců a mladých mužů, se ctí a ušlechtilostí ducha. Rytířství má potenciál být jako výchovný prvek určitou lákavou výzvou k následování. Je určitou ikonou krásného muže.

Přestože většina Powellovy příručky se zabývá praktickými návody, jak si osvojit praktické dovednosti pro táboření a život v přírodě nebo jak eliminovat nebezpečí a zvládnout krizové situace, v mnohých námětech a úkolech pro skauty je výchova k životu s krásou implicitně obsažena. Vždyť osobní hygiena přece není pouze záležitostí zdravotní, ale také podmiňuje zviditelnění krásy lidské bytosti. Bez tábornického umění může člověk jen těžko prožít noc na místě vzdáleném od civilizace a pod oblohou posetou nespočetnými hvězdami a vnímat svoje místo v nádherném a velkolepém vesmíru. Bez dovednosti sebeovládání nelze zažít krásný pocit velkého vítězství nad svou slabostí. Zcela v souladu s křesťanskými hodnotami se dále Baden-Powell věnuje výkladu rytířských ctností, např. v kapitolách Nesobeckost, Sebeobětování, Laskavost, Štědrost, Vlídlost nebo Zdvořilost.

Z hlediska rozvoje vnímavosti vůči kráse můžeme hodnotit jako velmi důležitou stať navazující na odůvodnění zdvořilosti nadepsanou Díky! Zde ze své pozice autority píše: „A teď dej pozor! Je tu jedna velice důležitá zdvořilostní maličkost, na niž se často zapomíná, ale kterou pravý skaut nikdy neopomíjí, a to za

---

41 Tamtéž, s. 23-24.

42 Srov. Tamtéž, s. 25.

43 Srov. BADEN-POWELL, Robert. *Skauting pro chlapce*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2009, s. 245.

každou laskavost, kterou ti někdo prokázal, poděkovat. Žádný dárek není tvůj, dokud jsi za něj nepoděkoval. Když už jste zabalili všechny bedny a uklidili tábořiště, tábor neskončil, dokud jste nepoděkovali majiteli pozemku za to, že vám jej dovolil používat, a nepoděkovali Bohu za to, že vám dal krásné dny.“⁴⁴ V pojednání o zdvořilosti tak vystupuje do popředí její opodstatnění, které spočívá ve vědomém navození emoce vděčnosti v návaznosti na přijetí dobra v jakékoli podobě. Právě schopnost vděčnosti v hloubi srdce totiž zdokonaluje vnímavost vůči kráse v podobách a projevech, které nejsou nápadné, ale navzdory tomu může být taková krása nesmírně obohacující.

Baden-Powell vnímal i důležitost estetického působení při výchově bez požadavku na uměleckou náročnost. Spíše upřednostňoval eleganci, vtip a vlídnost, o tom svědčí také grafická podoba příručky. Svůj výklad principů a pravidel velké hry na život, kterou nazval Skauting, doprovodil i vlastními kresbami, viz obr. 8 a 9. Mnohé ilustrace jsou humorné nebo vtipné, takže programová příručka tím získala na kráse a přitažlivosti.

**A Scout is active in DOING GOOD, not passive in BEING GOOD.
It is his duty to be helpful and generous to other people.**

Obr. č. 8 Baden-Powell: Skaut aktivně dělá dobré skutky, je připraven pomáhat.

---

44 Tamtéž, s. 252.

Obr. č. 9 Baden-Powell: Pro skauta neexistuje nemožné

Považujeme za vhodné uvést, že příručka Scouting for boys je stěžejním Baden-Powellovým dílem, kterým úspěšně prezentoval a propagoval skauting, ale ne dílem jediným. I v dalších spisech, které vydal později, můžeme najít jeho intuitivní i cílevědomou touhu po kráse v jejích rozmanitých formách.⁴⁵

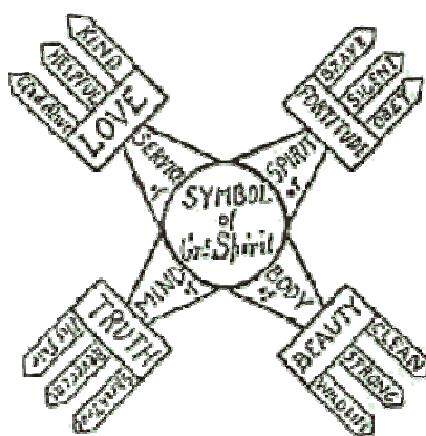
2.2.2 Ernest Thompson Seton a jeho pojetí amerického skautingu

Ernest Thompson Seton (14. 8. 1860 – 23. 10. 1946) – spisovatel, malíř a zálesák je v Severní Americe zakladatelem stylu života v přírodě – Lesní moudrosti (Woodcraft) a první náčelník Skautů USA (od roku 1910). Chronologicky svou myšlenkou nabídnout chlapcům program osobního rozvoje na základě indiánského způsobu života a táboření předešel evropský projekt Baden-Powella. Uspořádal u městečka Cos Cob první woodcrafterský tábor už v roce 1902, ve stejném roce byl založen i první kmen Indiánů lesní moudrosti. Jeho pojetí skautingu bylo založené v podstatě na životě v přírodě a dovednostech po vzoru severoamerických indiánů. Na společenskou složku ve svém programu Lesní moudrosti klade ve srovnání s Baden-Powellem podstatně menší důraz. Je třeba zdůraznit, že se Setonův skauting a Lesní moudrost nepředstavuje žádnou naivní dětskou hru „na indiány“, ale jde o praktické zvládnutí života bez industriálních vymožeností, o prostý, ale svým způsobem náročný program obsahující prvky pobytu v přírodě, jejího poznávání včetně symbiózy s ní a její ochrany, zdokonalování zručnosti včetně indiánského umění a schopnosti se o sebe postarat jen s využitím přírodních zdrojů. Seton vystavěl svůj projekt na způsobu života severoamerických indiánů z hlediska jejich

---

45 Srov. Tamtéž s. 288 – Odkaz na knihu Co skauti ještě mohou podnikat, angl. orig. 1921.

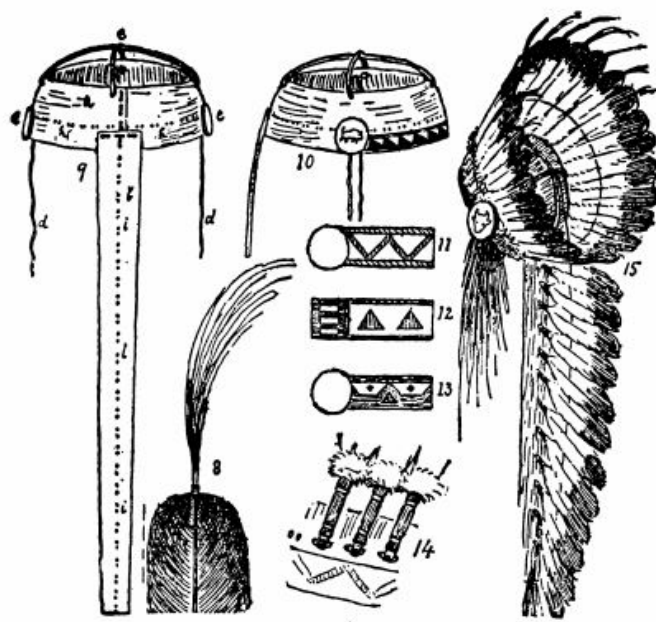
dovedností a harmonického soužití s přírodou. Za tímto účelem vypracoval systematický program Lesní moudrosti, po jehož stupních mohli členové postupovat k sebezdokonalení. Tento program se stal později základem pro činnost amerických skautů. Seton podobně jako Baden-Powell formuloval základ svého výchovného systému ve dvanácti zákonech lesní moudrosti rozčleněných do čtyř skupin po třech. Některé formulace zákonů jsou velmi podobné pravidlům Baden-Powellovým. Nechybí zde ani zásada alespoň jednoho dobrého skutku denně. Čtyři skupiny jsou představovány slavnostním ohněm, z něhož se zažehnou čtyři světla. Představují krásu, pravdu, sílu a lásku. Z každého světla vycházejí tři paprsky, které vyjadřují konkrétní pravidla pro život členů společenství (viz obr. č. 10).

Obr. č. 10 Setonův schématický plán uspořádání sněmovního ohně

Na cestě k Lesní moudrosti Seton a zákony lesní moudrosti vybízejí k vnímání krásy svého vlastního těla zachováváním čistoty, při pozorování a ochraně přírody, fauny i flóry. Představuje rituály včetně zpěvů a indiánské modlitby. Předkládá náměty pro ruční práce s estetickou složkou výzdoby od výroby nástrojů a pomůcek nebo i indiánských rituálních předmětů (dýmka, zdobená hůl, čelenka apod.) až po zhotovení tee-pee. Seton využil svoje výtvarné nadání a tyto náměty ilustruje vlastními kresbami, jako příklad uveďme vyobrazení indiánské čelenky (obr. 11)⁴⁶.

46 SETON, Ernest Thompson. *Kniha lesní moudrosti*. 2.vyd. Praha: Olympia, 1991, s. 51.

Obr. č. 11 E. T. Seton: Indiánská čelenka

Podstatnými prvky tohoto životního stylu jsou indiánská kultura a dovednosti, život ve společenství přátel a vztah k posvátnu. V Setonově programové příručce *Kniha lesní moudrosti* najdeme ve všech prvcích a stupních programu širokou škálu námětů pro zlepšování fyzické a duševní zdatnosti (včetně zkoušek, které jsou součástí programu současných skautů, např. *Tři orlí pera*). Jeho vztah k různým projevům krásy dokumentují nejen prvky indiánského umění, ale i notové záznamy indiánských zpěvů nebo mezi sedmi tajemstvími lesní moudrosti výzva k nočnímu bdění (vigilii) jako způsobu, jak se přiblížit Velkému Duchu.⁴⁷ Posvátný oheň hraje v programu lesní moudrosti velmi důležitou roli a prezentuje ho jako symbol Velkého Ducha. Tomu odpovídá také příprava a slavnostní zapalování takového ohně.

Setonovo poznání krásy a její začlenění v programu lesní moudrosti zřejmě nejvýstižněji vyjádřil ve své povídce *Stoupání na horu*. Jedná se o podobenství v romantickém stylu o lidské touze a povolání překonávat překážky a bez ohledu na dílčí úspěchy či neúspěchy nelitovat námahy na cestě k odhalení tajemství, které je snad někde v dálce a za překážkami, ale je tím světlem, které zcela a nevýstižně krásně prozáří nitro člověka.⁴⁸

47 SETON, Ernest Thompson. *Kniha lesní moudrosti*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1991, s. 154 – 155.

48 Srov. BŘICHÁČEK, Václav, NOVÁK, Radek B (ed.). *Skautskou stezkou: základní příručka pro skauty a skautky*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek, Tiskové a distribuční centrum, 2001, s. 42.

Zdroj inspirace k vytvoření své podoby skautingu, ze které čerpáme dodnes i v našem skautském programu, odhalil Seton známým výrokiem: „*Protože jsem poznal muka žíznivé touhy, chtěl bych vyhloubit studnu, z které by i jiní mohli pít.*“⁴⁹

2.2.3 Svojsíkův český skauting

Profesor tělocviku na žižkovské reálce byl od dětství sportovní typ, od svých studentských let rád zpíval. Záliba v kráse tělesného pohybu a sportu ho přivedla na dráhu pedagoga tělesné výchovy, láska k hudbě a zpěvu spojila jeho a tři přátele – učitele, kteří vytvořili České pěvecké kvarteto. Z jeho života a díla můžeme bezpečně usuzovat, že v jeho duši se snoubil cit pro krásu, mravnost a dobrodružství s pochopením potřeb mladých chlapců a pracovitostí. V r. 1910 se dověděl, že v Anglii se rozvíjí nový styl výchovy mládeže v přírodě, a tak se tam v r. 1911 vypravil získat zkušenosti. Vrátil se nadšený. Zahájil období příprav, překlady skautských knih a ještě téhož roku na konci léta si postavil s šestíci chlapců srub z březových kmenů u myslivny „Vorlovný“ pod hradem Lipnicí. Tam v přírodě si Svojsík prakticky ověřoval prvky nového výchovného systému. Jeho základem se stal Powellův skauting pro chlapce, nicméně do něho zakomponoval i prvky Setonovy lesní moudrosti a některé české národní tradice. Konzultoval své názory a představy s tehdejšími odborníky pedagogů a získal si podporu několika významných osobností, např. i budoucího prezidenta Masaryka. Nejdříve vydal brožurku Český skaut, ale zanedlouho v r. 1912 vyšla jeho obsáhlá programová publikace Základy junáctví, které skauti přezdívali „skautská bible“. O prázdninách 1912 tábořil Svojsík se třinácti chlapci poblíž hradu Lipnice, ve stejném roce založil 1. junácký spolek „Junák – český skaut“ a od té doby se skauting začal rychle šířit po vlastech českých a posléze i slovenských (od roku 1913). Svojsíkův smysl pro krásu můžeme vystopovat v mnoha směrech. Byl pedagogem a krásu zjevně považoval za jeden z pilířů procesu výchovy. Pro svoji dnes již legendární knihu Základy junáctví získal jako autora některých ilustrací, zejména obálky, Mikoláše Alše. V úvodních kapitolách této knihy představuje základy, na kterých stojí nová „*výchova přirozená*

---

49 SETON, Ernest Thompson. *Dva divoši*, 3. vyd. Praha: Albatros, 1971, s. 5.

a v přírodě“. Ve stati Význam skautingu např. uvádí: „*Co může být prostšího než radosti hochů, žijících pod širým nebem? Myšlenka nová a přec věc stará, prastará, vyvolávající vzpomínky na mládí národů, na poesii výprav a honeb, na příhody epické a dobrodružné, na prazákladní útvary rodové, sociální a mravní.*“ Svojsíka jako pedagoga a činovníka v tělocvičném spolku Sokol po návštěvě Anglie s cílem poznat skauting zcela nadchlo propojení tělesné výchovy v přírodě s potenciálním dobrodružstvím táboření a programové výchovné stránky skautingu, na které oceňoval harmonický rozvoj celého člověka. Byl přesvědčen, že člověk, který projde skautskou výchovou, bude intenzivněji vnímat život a jeho krásu než jeho generace, která byla nucena prosedět mládí nad knihami, jak říká. „*A bude-li těchto odchovců na sta a tisíce, počítejme jen, co to může znamenat pro kulturu národa, míníme-li kulturou žít krásně a šťastně.*“⁵⁰

Jak bylo řečeno, prvky Baden-Powellovy, vychovávající k poznání, pozornosti i obdivu a lásce k přírodě, najdeme i u Svojsíka, v jeho pojetí junáctví. Stejně tak návody a náměty na rukodělné dovednosti včetně estetických prvků. Např. v kapitole Stavby a jiné práce v táboře najdeme několik takových tipů.⁵¹

Podobně Svojsík přejímá i rytířskou tematiku jako vzor krásné duše a ctností, které „*jsou junáka ozdobou*“⁵². Za citaci stojí alespoň úryvek ze stati Karla Vaníčka o skromnosti, kterou Svojsík do Základů junáctví použil a která podobně jako celý skauting nepozbyla platnosti: „*Nedostatek skromnosti jest jedním ze základních rysů doby dnešní. Jsou lidé, kteří to pokládají za její přednost, za velkou vymoženost, pohrdajíce každým, kdo dle slov jejich „krčí se v koutku“. Ani my nejsme přívrženci takového pokoutnictví, které by zvláště junákům nejméně slušelo, ale za zlo nemění máme vtíravost, jež nastupuje za skromnost tam, kde tuto dcerku nebes vyhnali. Řekl jsem „dcerku nebes“, a věru, jest skromnost jako něžný pel, jímž teprve nabývá květ pravé krásy, jest jako kapka svěží rosy, v níž paprsek duše v duhové vidmo úchvatně se láme. Zato vtíravost jest protivna jako čpavý dým z lihovaru, u mladíka pak přímo jest odporna proto, že jest v nesouhlasu příkrém s mladistvou*

---

50 Srov. SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Základy junáctví: návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R.Baden-Powella "Scouting" a za laskavého přispění čtřech odborníků*. 3. nezměn. vyd. Praha: Merkur, 1991, s. 62-63.

51 SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Základy junáctví: návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R.Baden-Powella "Scouting" a za laskavého přispění čtřech odborníků*. 3. nezměn. vyd. Praha: Merkur, 1991, s. 385-441.

52 Srov. Tamtéž s. 595.

*duší jeho, jež má býti nadšenou pro vše dobro a krásno.*⁵³ Aktuálnost těchto slov při vědomí rozdílu mezi životní úrovní tehdy a dnes je obdivuhodná. Je to jeden z mnoha důvodů, proč je skauting stále aktuální, pokud se neredukuje, ale realizuje se na původních principech a zákonu.

Svojsík pak končí svoji programovou knihu *Slovem k české mládeži*, které je naplněno vizí pozitivní perspektivy našeho národa, ve kterém vidí dobré jádro. *„Víme, že mládež česká je dobrá, pokroku milovná, zapálená pro vše vznešené a krásné. Jen pobídky jí schází, jasně vytýčených cílů, cíle vědomých cest. A ty cíle tu jsou!“* Je plný naděje a přesvědčený, že výchovné prvky jsou ve skautingu tak mistrně propojené, že se do jeho implementace do českého prostředí pouští veškerou svou silou.

Svojsíkův skauting ve spolku Junák prožil období rozkvětu, ale i napětí mezi skautskými organizacemi, které vznikly v meziválečném období. Přežil však díky své koncepci a solidním základům i dvě období totality, i když ne zcela beze ztrát. Skauting je především program pro naplněný život, jak v dobách svobody a blahobytu, tak v dobách zlých, kdy se prověřují charaktery a přizemní myšlení vede k malomyslnosti. Poslední slova Svojsíkových Základů junáctví vnímáme jako trvale platnou výzvu všem skautům a skautkám, v širším slova smyslu i všem „stopařům“ hledajícím pravou krásu v tomto našem hříchem a egoismem narušeném světě:

*„Neklesáme a vytrváme my; neklesej a vytrvej i ty, a proto všem ať platí poslední slova této knihy: Sursum corda!“*⁵⁴

2.2.4 Současný český skauting

V současnosti v České republice existuje několik spolků hlásících se programově ke skautingu podobně, jako tomu bylo v období mezi dvěma válkami. Početně je největší Junák, český skaut, z. s., a to s velkým odstupem od dalších spolků.

---

53 Tamtéž, s. 595

54 Tamtéž, s. 703

Spolek Junák je skautingem v českém podání, národní česká cesta k realizaci skautských principů a zásad. Je zakládající a členskou organizací obou světových skautských asociací, kterými jsou World Organization of The Scout Movement (WOSM) a World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS). Podívejme se velmi stručně, jak se toto hnutí u nás vyvíjelo. Budeme postupovat chronologicky.

- V roce 1907 se zrodil světový skauting ve Velké Británii. Styl, idea i metodika vložená Baden-Powelem skautingu do vínku se ukázala nejen dobrou, ale i atraktivní, což potvrzuje rychlé šíření nové myšlenky skautingu po Evropě i v zámoří.
- V roce 1911 profesor pražské reálky Antonín Benjamín Svojsík po návštěvě Anglie zkouší u nás uvést do života ve skupině chlapců pravidla života skautů a o prázdninách proběhne první tábor nedaleko hradu Lipnice.
- V roce 1912 získává založený spolek svůj tradiční název – Junák. Období první republiky je zlatou érou českého skautingu. A. B. Svojsík s přáteli převzali pro české skauty od Baden Powela beze zbytku všechny základní myšlenky a výchovné nástroje (heslo, principy skautingu, mírně upravený zákon, družinový systém), ale některé Powelovy prvky ovlivněné jeho vojenskou kariérou (např. pořadové cviky) potlačili a obohatili programovou náplň o některé indiánské náměty spisovatele, zálesáka a zakladatele americké – organizačně mnohem volnější – odnože skautingu Ernesta Thompsona Setona. Nepřehlédnutelné jsou v programu českých skautů pod křídly Junáka po celou historii vlastenecké a národně tradiční prvky (např. ve štítu ve znaku českých skautů na lilii se stále užívá hlava chodského psa).
- Skautskými oddíly prošla řada osobností nejrůznějšího zaměření – prezident Dr. Edvard Beneš, básník Jiří Wolker, klinický lékař, akademik Josef Charvát, cestovatel František A. Elstner, příslušník zahraničního odboje a spolustrůjce atentátu na Heydricha Jan Kubiš, stateční odbojáři éry nacistické i komunistické, kteří neváhali nasadit svůj život pro svobodu své země.
- Za 2. světové války byl Junák rozpuštěn. Asi 700 skautů zaplatilo za svobodu životem. Poválečné nadšení pro skauting přivedlo do Junáka čtvrt miliónu

členů. Ti se významně podíleli na hospodářské obnově země výpomocí v zemědělství. Jako ledová sprcha působil obrat v roce 1948. Junácká organizace byla paralyzována, řada činovníků se stala obětí politických procesů a strávila roky v komunistických žalářích.

- Roku 1950 Junák byl zrušen.
- V roce 1968 nakrátko skauti mohli po téměř dvaceti letech obnovit činnost. Už v létě 1970 byl Junák násilně pohlcen Pionýrskou organizací, neboli zlikvidován.
- V letech 1989 a 1990 skauti znovu ožili. Junák se rychle začlenil do mezinárodních struktur.

Základy položené Svojsíkem, resp. Baden-Powellem zůstávají platné, jsou fundamentem, na kterém stojí výchovný systém zvaný skauting. I skauting se udržuje ideály, na kterých byl založen. Samozřejmě, chce-li být živý a přitažlivý, musí reflektovat jednak změny sociální a technický pokrok, a v neposlední řadě poznatky z oboru psychologie a pedagogiky. V dosavadní historii u nás, kdy od svého založení skauting nemohl fungovat a působit ani za totality nacistické ani komunistické (s výjimkou krátkého období 1968-70), se příležitost k aktualizaci metodiky a programové náplně naskytl až po r. 1990. V první vlně v 90. letech se po sladění formulací skautského slibu, znaku a stanov s mezinárodními standardy skautského hnutí podařilo Miloši Zapletalovi, skautským jménem Zet, vydat postupně 30 svazků příruček v edici Skautské prameny, které byly určeny skautským vůdcům a vůdkyním a velmi dobře pokryly jak teoretické a duchovní základy skautingu, tak skautskou praxi od obecné a specializované metodiky tradičních skautských disciplín (táboření, stopování, oddílová činnost, hry a zpěv, atd.) až po náměty a konkrétní příklady náplně programu nebo neobvyklých zkoušek. Téma krásy najdeme např. v těchto publikacích ze zmíněné Zapletalovy edice:

- Dramatická výchova⁵⁵
- Program skautských táborů⁵⁶
- Rukodělné práce a výtvarné hry⁵⁷

---

55 Viz BLÁHOVÁ, Mířa A KOL. *Dramatická výchova Táborový oheň Skautské divadlo*. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1999.

56 Viz BŘICHÁČEK, Václav A KOL. *Program skautských táborů*. 1.vyd. Liberec: Skauting, 1997, s. 184-199.

57 Viz ČERMÁK, Jiří A KOL. *Rukodělné práce a výtvarné hry*. 1.vyd. Liberec: Skauting, 1998.

- Skautský oddíl I.⁵⁸
- Skautský oddíl III.⁵⁹

V projektu celého výchovného systému bylo pracovními skupinami v Junáku vytvořeno v minulých letech hodnotné dílo – nový výchovný systém pro skauty a skautky s ucelenou koncepcí skautských stezek, které zahrnují nové pedagogické trendy, rozlišují a podporují i nové druhy dovedností a kompetencí dětí a v neposlední řadě mají moderní grafickou podobu a skvělou estetickou úroveň včetně nášivky za splnění roční etapy ve tvaru drahokamu. Pro vedoucí k tomuto novému výchovnému programu postupně vyšly publikace s obecnými metodickými pokyny a vysvětlením souvislostí *Jak pracovat se stezkou*⁶⁰, a dále tři metodické materiály ke konkrétním oblastem stezky – *Příroda kolem nás*⁶¹, *Svět okolo nás*⁶² a *Kdo jsem*⁶³. Poslední z nich poskytuje přípravu k podpoře a rozvíjení duchovního života.

Krása přírody – stvoření, krásu rytířských ctností a krásu vztahů – mezilidských, k Bohu i k sobě samému – byla a je fundamentální složkou skautské výchovy, i když ji nenajdeme explicitně vyjádřenou ve formulacích skautského hesla, slibu a zákona. Na prožívání krásy v mnoha rovinách je totiž skauting vlastně celý implicitně postaven, jak jsem podhalili při studiu základní koncepce vytvořené Baden-Powelem.

---

58 Viz BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl I.* 1. vyd. Liberec: Skauting, 1992, s. 86-89 a 96-98.

59 Viz BOZDĚCH, Zdeněk A KOL. *Skautský oddíl III.* 1.vyd. Liberec: Skauting, 1996, s. 45-48.

60 Viz ŽÁRSKÁ, Magdaléna A KOL. *Jak pracovat se stezkou.* Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008.

61 Viz KLÁPŠTĚ, Petr A KOL. *Příroda kolem nás: metodika ke skautské stezce.* 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008.

62 Viz KLÁPŠTĚ, Petr, a HOŘAVOVÁ, Kateřina a BEČKA, Marek. *Svět okolo nás: metodika ke skautské stezce.* 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008.

63 Viz ZAJÍC, Jiří. *Kdo jsem: metodika ke skautské stezce.* 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008.

2.2.5 Formace vedoucích

Jan Werich v jednom ze svých Hovorů pronesl moudrý názor: „Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl. A když kouká, aby byl a je, tak má být tím, co je, a ne tím, co není, jak tomu v mnoha případech je.“

V plné míře to platí i pro identitu skauta. Zejména po obnovení skautingu v devadesátých letech minulého století bylo patrné, jak snadno se může vydávat za skauting něco, co si z něj vybralo jen některé líbivé prvky. Tehdy se do Junáka registrovaly například celé pionýrské oddíly s tím, že přenesly skauting od roku 1970, kdy byl zlikvidován, přes období normalizace a teď už jen chtějí být tam, kam patří. Byl to v některých případech podivný skauting. V některých obcích v návalu nadšení ze svobody zakládali oddíly lidé, kteří měli pár pěkných vzpomínek na krátkou éru skautingu ze svého dětství kolem roku 1968. Ale úroveň byla různá, někdy takřka tragická.⁶⁴

Organizace Junák má v současné době dobře propracovaný vzdělávací systém pro vedoucí. Zahrnuje dvoustupňovou vůdcovskou zkoušku, ke které jsou pořádány vzdělávací vícedenní kurzy, dále pokračovací kurzy pro činovníky nazývané Lesní školy a tematické kurzy, semináře, duchovní obnovy apod.

---

⁶⁴ Autor v polovině 90. let vykonával v rámci okresu službu zpravodaje pro skautskou výchovu, takže mimo jiné navštěvoval tábory na území okresu Brno-venkov. Vychází tak z vlastní zkušenosti, kdy např. na táboře v odpoledních hodinách nikdo z vedoucích nemoderoval žádnou aktivitu, ale hned za dvířky zásobovacího stanu nechyběla přepravka plná piva. Tento oddíl pak zanedlouho ukončil svoji činnost (alespoň jako skautský).

3 Aplikace krásy v programu a metodách skautského oddílu v Domašově

Organizační jednotkou s delegovanou právní subjektivitou je v souladu se stanovami spolku JUNÁK středisko, které bylo v Domašově založeno už v roce 1990 a které v současné době organizačně a právně zastřešuje kromě skautů a skautek z Domašova (reálně teritorium farnosti Domašov) také oddíl v Tetčicích a oddíl působící v Rajhradě. Vzhledem k přesvědčení domašovských vedoucích o vhodnosti nekoedukované skautské výchovy pro klasický školní věk fungovaly a dodnes v Domašově fungují v rámci střediska dvě výchovné jednotky – chlapecký a dívčí oddíl, přestože ve venkovských podmínkách nelze očekávat vzhledem k počtu obyvatelstva velký počet členů. Výchovný program obou oddílů je postaven na shodných přístupech a zásadách, zohledňujících však pro praktickou činnost chlapecká a dívčí specifika. Některé výpravy a zpravidla také letní tábory, vyžadující vyšší úroveň personálního zajištění, probíhají společně, i když část programových bloků je realizována odděleně podle pohlaví, případně věku účastníků, aby program byl nejen smysluplný a výchovně zaměřený, ale pro děti i přitažlivý.

Život ve skautském společenství se v Domašově realizuje hlavně jedenkrát týdně na 90 - 120 minutových schůzkách, účastí na větších skautských podnicích typu okresních závodů ve skautských dovednostech a znalostech nebo každoroční diecézní skautské pouti, dále prožitím letního stanového tábora po dobu dvou prázdninových týdnů anebo nepravidelně organizovaných výprav do bližšího okolí i vzdálenějších lokalit. Nedílnou součástí programu jsou také oddílové činnosti zaměřené na službu lidem v našem okolí, ať jsou to akce pořádané hravým způsobem pro děti z obcí spadajících do farnosti, resp. domašovské školy nebo každoroční zajištění distribuce Betlémského světla zejména starším a osamělým spoluobčanům na konci adventu, které i děti vnímají jako určité poslání.

Pro skauting je klíčový výchovný cíl a metoda. Programová náplň, materiální vybavenost oddílů, vnější znaky hnutí a atributy jsou prostředkem na cestě k cíli.

Každý zodpovědný vychovatel si jistě uvědomuje, že ke zmíněným prostředkům je třeba přidat pozitivní příklad vychovatele a prostředí z hlediska prostorového i sociálního.

3.1 Prostředí pro činnost

V letech 1994-1996 jsme svépomocí a laskavým přispěním obce Domašov přebudovali půdu požární zbrojnice na podkrovní prostor, kde má oddíl klubovnu 5x7m (viz obr. 12), kuchyň, sklad a řemeslný kout s nářadím. Snažíme se, aby klubovna byla prostorem, ke kterému mají děti vztah, aby se tam cítily příjemně a relativně svobodně, i když je třeba respektovat řád.

Obr. č. 12 Skautská klubovna v Domašově

Od roku 1990 jsme bez výjimky každý rok uspořádali letní tábor, až na výjimky ve stanech nebo v indiánských tee-pee. Faktor prostředí sledujeme výběrem lokality, uspořádáním tábora, vyčleněním táborového kruhu pro slavnostní chvíle a pro „posvátný“ táborový oheň nebo výzdobou táborového prostoru, např. oznamovatelem (nástěnkou), vázanou táborovou bránou nebo úpravou okolí stožáru, na kterém vztyčujeme každý den ráno státní vlajku (viz obr. 13).

Obr. č. 13 Sekyra jako symbol práce na táboře u vlajkového stožáru

3.2 Prostředí pro duši

Pokud by se v relativně krásném prostředí zabydlelo hulvátství, neochota, vulgární či sprostá mluva, výsledek výchovy by tím zřejmě mnoho ovlivněn nebyl. Důsledně trváme v rámci našich pravidel na nepřipustnosti hrubého vyjadřování a usilujeme o kultivaci celé dětské osobnosti. Jednáme tak naprosto v souladu s pravidly, která skautům dali do vínku jejich zakladatelé. Chlapci a děvčata často nechápou, proč je toto pravidlo tak důležité. Rozumíme mu a vysvětlujeme tak, že člověk, který mluví hrubě nebo sprostě, stává se méně citlivým a vnímavým vůči tomu, co je pro nás důležité a krásné. Kdo by chtěl žít doma s člověkem, který je hrubý a sprostý, až se stane i agresivním a násilníkem? Musíme se cvičit v sebeovládání (na to máme v programu celou řadu výzev), abychom byli vnímaví, ochotní pomoci, prostě gentlemani a šířili radost, ne stres a smutek. Toto snažení máme zahrnuto jako pozitivní položku v celoročním bodování, které dává pravidelné činnosti jistý psychologický náboj.

3.3 Aktivity a rituály

Nejúčinnější možností výchovy poskytuje soužití a týmová spolupráce bez rušivých vlivů při vícedenním soužití a programu. V našich podmínkách je z tohoto hlediska nejpřínosnější život v přírodě na letním táboře. Dlouhodobě zastáváme názor, že počet účastníků je optimální v rozmezí od 25 do 40. I tato horní hranice už poněkud ruší rodinný charakter soužití a neumožňuje tak individuální přístup, jak považujeme za dobré a o který po léta usilujeme. Větší tábory nekritizujeme, ale ponecháváme jiným pořadatelům. Učíme se společně stolovat, počkat jeden na druhého, nesmíme se negativně vyjadřovat o připraveném jídle, naopak modlitbou v mnoha různých formách se učíme vyjadřovat vděčnost za to, co dostáváme. Dělíme se do služeb (vaříme s dětmi sami), nastoupení kolem stožáru uprostřed tábora za zpěvu státní nebo skautské hymny ráno vztyčujeme a večer snímáme státní vlajku, přičemž se učíme ovládat svoje chování a pohyby. Sdílíme si prožitky a zkušenosti u večerního ohně, končíme motivační četbou na pokračování. V kruhu kolem ohně s propojenýma rukama za zpěvu lyrické skautské večerky končíme denní aktivity, abychom ráno přivítali nový den svižnou a radostnou písničkou v podání některého z vedoucích za doprovodu kytary. Slavnostní táborový oheň se koná zpravidla dvakrát za pobyt – poprvé jako prostředí a rámec pro složení skautského slibu v kruhu ostatních skautů a skautek, kterému předchází nezanedbatelná příprava nejen z oboru dovedností, ale také v oblasti jednání a vědomí váhy vyřčeného slibu, a podruhé jako slavnostní tečka za prožitým táborem s oceněním příkladných činů a snažení jednotlivých členů.

K našim tradicím patří zapalování alespoň jednoho z těchto ohňů „zapalovači“ (obr. 14), které stojí tvůrce úctyhodné úsilí, ale nenávratně je pohltí plameny. Symbolika spočívá v podtržení nevratnosti prožívané přítomnosti a slavnostní krásné atmosféry.

Obr. č. 14 Zapalovače pro slavnostní táborový oheň

Hluboké zážitky přinášejí naše výpravy přes noc s přespáním pod širým nebem v neznámé krajině. Nebo výprava večer s jednoduchou výbavou na přespání bez použití svítilen na nejbližší vrchol, který nám brzy ráno poskytne rozechvění ve chvíli, kdy se první paprsky slunečního kotouče rozletí směrem k nám.

Jen tábor umožní složit ty nejtěžší zkoušky už zkušenějším skautům a skautkám. Jmenujme zkoušku mající indiánský vzor s názvem Tři orlí pera, která spočívá v umění 24 hodin naprostého mlčení při běžném programu, 24 hodin nepozřít nic jiného než čistou vodu a 24 hodin vydržet ukrytý(á) bez ohledu na běžné výkyvy počasí v blízkosti tábora, aniž by byl dotčený kýmkoli spatřen. Navíc o průběhu tohoto dne a o výsledcích svého pozorování předloží následně úspěšný adept písemný zápis.

Z reakcí rodičů našich skautů usuzujeme, že i oni pozitivně posuzují prvky programu, o kterých mají sice zprostředkovanou, ale nadšením zabarvenou informaci od svých dětí. Proto už po několik let vytváříme filmové dokumenty z letních táborů doplněné slovem, hudbou a titulky, na jejichž projekci jsou zváni nejen účastníci, ale i všichni, které si s sebou přivedou. Rodiče může něco z prezentovaných krás táborového života a přírody oslovit a táborníkům se ožíví jejich prožitky.

Mohli bychom jistě pokračovat výčtem tvořivých a pozorovacích aktivit (např. zarámování přírodní scenérie, obrazy a výrobky z přírodnin apod.), ale na tomto místě považujeme za důležité spíše svědectví o účincích této metody výchovy. Není

výjimkou, když rodiče po absolvování tábora hlásí vedoucím, že jejich chlapec nebo děvče se pozitivně změnilo. Abychom zůstali v realitě, musíme přiznat, že návrat do původního prostředí tyto některé pozitivní posuny v osobnosti skauta nebo skautky zase eliminuje. Dlouhodobá zkušenost však potvrzuje, že určitá odezva a vliv se v duši mladého člověka (s individuální intenzitou) uchová.

3.4 Krása oběti, obecné prospěšnosti a dobrého skutku

Výchova ve skautingu by měla obsahovat i prvek oběti a prospěšnosti, jehož plodem je prožitek krásy v duši či ve svědomí. Obecně se nevyhýbáme pomoci při obecních akcích, pokud můžeme být prospěšní. Děti si všímají, že tímto způsobem se prohlubují dobré vztahy a podpoří se budoucí vstřícnost z druhé strany. Z našich aktivit můžeme zmínit tradiční dívčí akci – jarní čistění cesty z Domašova do Rudky od odhozených odpadků a chlapeckou aktivitu – sázení stromků. V minulosti jsme např. vyráběli budky pro ptáky, čistili obecní les fungující jako divoká skládka. Od loňského roku se významně podílíme na realizaci naučné stezky kolem obce Rudka. Kromě informačních panelů je naším cílem, aby nakonec u každého z deseti zastavení byla připravena nějaká aktivita pro děti. Předpokládáme, že na realizaci budeme potřebovat jeden až dva roky, pokud chceme, aby se na výrobě a instalaci pomůcek podíleli i skauti (ne jen dospělí). Už po prvních realizacích je na chlapcích patrné, že jsou na dílo hrdí, a radost jim evidentně přináší právě to, že spoluvytvářeli něco krásného. Ukázka dosavadní práce na naučné stezce je na obrázku 15 a 16.

Naučná stezka Rudka

Voda - podmínka pro život

Voda - podmínka pro život!

Až 71% zemského povrchu pokrývá voda, 20% je pevnina. Odejmeme-li z ní asi 2,5% z celkové množství je voda sladká, téměř 97,5% slaná. Víšina nastane vody (asi 68%) je lokalizována v ledovcích, takže pouze asi 1% vody na Zemi je voda povrchová a poživatelná. Udává se, že téměř všechna obyvatel Zemi nemá dostatečný a kvalitní zdroj pitné vody. Celosvětově spolu s hospodářským rozvojem appetitas pitné vody narůstá, ale například formou znečištění vody nečistotami. Nezapomejme v důsledku negativních proků koloběhu, hlavně znečištění, ochrany prostředí nebo kázané distancování, protože v Jižní Americe, ve skutečnosti a přívodu vody ve světě stále zhoršuje.

Koloběh vody v přírodě

Musíte za vodu

Chyba je v tom, že voda je všude, ale není všude dostupná. Až 97,5% vody na Zemi je slaná, a proto není dostupná ani pro lidi, ani pro zvířata. Voda je všude, ale není všude dostupná. Až 97,5% vody na Zemi je slaná, a proto není dostupná ani pro lidi, ani pro zvířata.

Kolik vody potřebujeme?

V lese nezávisle od toho, jak rychle pít, průměrná pitná voda vysoké kvality. Voda přichází do kotlíků naplněné školou, kde je upravena a čerpana do vododjemu nad Domašovem u sv. Anny společně s útoky ze zdrojů na domašovských kůlnách.

Výškovost zjednotěného zdroje kotlíků v závislosti na počasí od 20 do 120 m³/den, výměrně až 170 m³. Stoupačnou pro zásobování pitnou vodou spravuje Dobrušský svazek obcí Domašovsko, který souběžně pro tento účel Rudku, Domašov a Pátek, aby bylo započteno zásobování asi 1300 lid (2015). Průměrná spotřeba pitné vody je 100-120 m³/den, náklady až 250 Kč/m³, což je asi 100 Kč/m³. A může naplnit vodu pro zjednotěný obyvatel na celé dva dny.

Některým rostlinám poskytují vlnu formou rosy, ovčím mlék.

Dobře pitné vody si musíme vážit, protože na ni závisí náš život. Nečistěte vodu.

Chraňte každý pramen i studánku a čistotu životního prostředí!

Víte, že:

- planeta Země, tzv. modrá planeta podle svých zvláštních vlastností, má výjimečné parametry pro existenci života?
- koloběh vody v přírodě funguje jen díky důmyslné kombinaci několika fyzikálních zákonů a jen díky tomu může existovat a veškerá života má vyvíjet a doplňovat vlnu se dle postupu?
- voda je nejen množstvím kapalinou, ale má mnoho vlastností, které na Zemi i zcela výjimečné vlastnosti, které jsou nezbytnou podmínkou pro život?
- vyška čármeň broučkového mláku (Cumantubus) je asi 10 000 m?
- užitečné informace o pramenech a studánkách můžete najít na: www.studanky.eu/

Fotografie: Petr Běláček / Rudka

Studánka pod Osmicem

Legenda:

- 1 Obecní úřad
- 2 MŠ a knihovna
- 3 Fyzikální mláče
- 4 Buzi mláče
- 5 Závěsáček na hřbitově
- 6 Obec Rudka
- 7 Voda - podmínka pro život
- 8 Kůlna zlá žila
- 9 Naše řeka
- 10 Hroznová a její povodeň

Černá čára: Úsek není vhodný pro občasnou kůlnu
 Žlutá čára: Trasa vhodná pro kůlnu a kůlnu

2

Obr. č. 15 Panel č.2 Naučné stezky Rudka

Obr. č. 16 Skauti budují aktivitu „Přechod bažiny“ u 2. panelu naučné stezky

Tradiční a všeobecně pozitivně hodnocenou aktivitou oddílu je v adventní době distribuce Betlémského světla. Každoročně tento symbolický plamínek zapálený v Betlémě přivážíme z Vídne a kromě poskytnutí světla k odpálení na několika

místech v našem okolí se skupinkami skautů a skautek navštěvujeme staré spoluobčany, abychom jim zazpívali, nabídli Betlémské světlo, předali malý dáreček, popřáli požehnané svátky a přeptali se, zda něco nepotřebují. V mnoha starých očích se zalesknou slzy a těžko bychom si mohli dovolit příští rok zapomenout.

3.5 Vnímání činnosti oddílu z aspektu krásy

Skauting v co nejpoctivější podobě se snažíme prožívat s domašovským oddílem už více než 25 let. Od založení oddílu v roce 1990 jsme z hlediska zaměření oddílem křesťanským, i když asi polovina dětí nemá duchovní zázemí v rodině. Vždy jsme intuitivně věděli, že krása v naší činnosti má důležité místo, a to ve velké šíři svých podob včetně své transcendentální funkce. Nikdy jsme exaktně nezjišťovali, nakolik členové oddílu zaznamenali nebo dokonce pozitivně hodnotí program činnosti ze zorného úhlu vnímání krásy. Zadání této práce bylo impulzem také k pokusu o získání zpětné vazby, abychom nezůstávali v zajetí sebeuspokojivých představ v kontrastu s realitou. Zvolili jsme dva způsoby získání zpětné vazby: výzkum vnímání krásy a anketu o roli krásy ve skautingu.

3.5.1 Výzkum vnímání krásy

Provedli jsme výzkum ve dvou množinách respondentů – chlapci a děvčata zvláště v rámci moderované diskuse během pravidelné týdenní schůzky. Diskuse měla za cíl zjistit u dětí schopnost a míru vědomého vnímání krásy v jejích různých podobách.

V diskusi jsme pokládali zjišťovací převážně otevřené otázky, v případě potřeby s příkladem. Některé otázky měly provokativní charakter, aby diskuse nebyla pro děti nudná. Překvapila nás ochota diskutovat a poměrně častá souvislost odpovědí s názory jejich rodičů (například krása nezištné pomoci ve vztahu k uprchlíkům).

Výstup z diskuse:

Poznatky z řízené diskuse lze shrnout tak, že děti rozlišují různé podoby krásy a mají zkušenost s individuálním hodnocením, resp. s rozdíly v hodnocení něčeho ve smyslu, zda je to krásné (např. v hodnocení zvířat jsou značné rozdíly). Termínem krásné běžně označují projevy např. chování, které je ušlechtilé nebo obětavé, nezištné apod. Dále můžeme z výroků dětí vyvodit:

- U dotazovaných dětí v rozmezí věku 8-13 let se také ukázalo, že schopnost uvědomělého vnímání krásy se významně neliší u chlapců a u dívek.
- Děti vesměs nemají dostatečnou slovní zásobu pro popis abstraktního vnímání. Pokud dostanou nápovědu, dokážou některé jevy popsat.
- Děti s religiózním zázemím a ty, které čtou knihy, mají poněkud lepší schopnost širšího vnímání a odhalení krásy, která je skrytá, resp. není hned zřejmá díky našim smyslům.
- Všechny děti bez rozdílu věku i pohlaví se vyjádřily, že něco krásného je pro každého důležité.
- Všechny děti bez rozdílu věku i pohlaví dokázaly odhalit, že něco, co se zprvu jeví jako krásné, může být ve skutečnosti nebezpečné, špatné nebo dokonce zlé.

3.5.2 Anketa o roli krásy ve skautingu

Druhou část průzkumu jsme realizovali dotazníkem o roli krásy ve skautingu (viz následující strana).

Použili jsme anketní otázky a rozšířili dotazování také na několik bývalých členů oddílu, dnes již dospělých. Cílem bylo zjistit, zda děti vnímají krásu v nějaké podobě při prožívání skautského programu ve skautském společenství za různých situací. Účelem dotazování byla reflexe skladby programu schůzek a skautských podniků během dosavadního působení jako podnět pro činnost oddílu a vytváření budoucího programu.

Anketa k bakalářské práci O kráse a její roli ve skautingu

Děkuji Vám za zodpovězení otázek, které budou zpracovány anonymně pouze pro účely bakalářské práce a jako podnět pro další činnost.

Rudka Leden 2015

Miroslav Staněk

V záhlaví prosím uveďte svůj věk a pohlaví. Pokud uvedeš některé příklady, budu za to vděčný.

Muž Žena

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Věk

<input type="text"/>
----

1. S pojmem skaut mám spojeno:

☐	něco pěkného
☐	něco ošklivého nebo nepříjemného, např. ....
☐	obojí, např. ....
☐	ani jedno

2. Z prožitých schůzek, výprav nebo tábora(ů) si vzpomínám na krásnou věc, kterou jsme pozorovali nebo obdivovali:

☐	mnoho takových
☐	aspoň jednu nebo dvě
☐	asi ano, ale na žádnou konkrétní si nevzpomenu
☐	takové věci jsme nikdy neviděli

3. Z toho, co prožívám na schůzkách, výpravách nebo táborech si vzpomínám na krásný zážitek s ostatními,

ze kterého jsem byl(a) šťastný(á):

☐	mnoho takových
☐	aspoň jeden nebo dva
☐	asi ano, ale na žádný konkrétní si nevzpomenu
☐	takovou situaci jsem nikdy nezažil(a)

4. Podařilo se mi díky skautu něco pěkného vytvořit nebo vyrobit, takže jsem z toho měl(a) radost:

☐	ano, víckrát
☐	ano aspoň jednou
☐	ne, zkusil(a) jsem to, ale na takové věci nejsem šikovný(á)
☐	ne, nerad(a) něco vyrábím, tak se tomu vyhýbám

5. Vzpomenu si na nějakou věc na klubovně nebo na táboře, kterou jsme se snažili, aby to tam bylo hezké:

☐	ano, např. ....
☐	myslím, že na táboře to moc hezké být nemůže
☐	na takovou věc si nevzpomínám

6. Udělali jsme společně s oddílem nějakou věc, kterou jsme se snažili o něco pěkného pro lidi v našem okolí?

☐	Ano, např. ....
☐	Takové akce jsem se nikdy nezúčastnil(a)
☐	Ne, to není naše povinnost

7. Přemýšlel jsem někdy o tom, jestli můj život a svět, který má věci krásné i ošklivé, má nějaký smysl nebo cíl?

☐	ano, mockrát jsem o tom přemýšlel(a), ale nic moudrého jsem nevymyslel(a)
☐	ano, přemýšlel(a) jsem o tom, a měli bychom se o tom při vhodné příležitosti ve skautu bavit
☐	někdy mě to už napadlo, ale nezabývám se tím
☐	nikdy jsem nad tím nepřemýšlel(a)

8. Myslím si, že skauting se od jiných kroužků a spolků

☐	hodně liší v dobrém, např. tímto: .....
☐	samozřejmě se v detailech liší, ale je to jen jedna z možností pro volný čas
☐	je to jen jeden z kroužků, ale spíš už méně lákavý (atraktivní)
☐	liší, ale spíš negativně – jsou tam věci, které se mi nelíbí(-ily), např.: .....

9. Aby to ve skautském oddílu bylo hezké, mám pro vedoucí(ho) tento návrh (nemusíš vyplnit):

Interpretace výsledků ankety

Četnost a relativní četnost kladných odpovědí rozdělených do tří skupin respondentů (aktivní členové – chlapci, aktivní členové – děvčata, dospělí a bývalí členové oddílu) je uvedena v následující tabulce:

Vnímání krásy ve skautigu na základě vlastní zkušenosti ze života v oddílu v Domašově u Brna								
Souhlasné vyjádření k problematice:	Chlapci (celkem 9 odpovědí)		Děvčata (celkem 14 odpovědí)		Muži (celkem 7 odpovědí)		Ženy (celkem 6 odpovědí)	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Vedení k vnímání krásy pozorováním krásného	9	100	14	100	7	100	6	100
Vnímání krásy v prožitku ve společenství	9	100	13	92,9	7	100	6	100
Vnímání krásy vlastní tvorbou	8	88,9	13	92,9	7	100	6	100
Prožitek krásy zkrášlením prostředí	7	77,8	6	42,9	7	100	6	100
Vedení k prožití krásy v dobrém skutku prokázaném bližním	8	88,9	13	92,9	7	100	5	83,3

Odpovědi na anketní otázky jsme pro vyhodnocení shrnuli podle tematických okruhů dotazování do pěti kategorií. Z odpovědí pro nás vyplynuly tyto poznatky:

1. Během života ve skautském oddílu každý dotazovaný má (měl) zkušenost prožité krásy v nějaké podobě. Toto zjištění je pro nás pozitivní a povzbuzující.
2. Zkušenost prožité krásy není u žádného dotazovaného ojedinělá, jedná se o několikanásobný, opakovaný prožitek.
3. Až na jednu výjimku vnímají respondenti jako formu krásy i oddílové společenství. Pro toto vnímání jsou určující vztahy mezi členy společenství. Zmíněná výjimka má vést vůdce oddílu k pozornosti ve věci vztahů a občasných projevů antipatií.
4. Prostředí oddílového života, zejména tedy klubovnu a prostor tábora se činovníci snaží udržovat čisté a pěkné, aby bylo pro všechny tvůrčím prvkem příjemné atmosféry. Důslednější pozornost musíme věnovat motivaci všech členů (například položkou v bodování) na tomto společném díle.
5. Poněkud překvapující výsledek odpovědí na prožití krásy z vykonaného dobrého skutku neumíme jednoznačně interpretovat, protože pobídek ke konání dobrých skutků v oddílu není z našeho pohledu málo. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se nám jeví, že dotazovaní, kteří neuvádějí

vědomé prožití krásy z vykonání dobrého skutku, buď nevnímají společnou akci takto zaměřenou jako dobrý skutek, anebo takové skutky vykonali, ale z nějakého důvodu z něho nevyplýnul projev krásy. Je to pro nás podnět k zamyšlení nad způsobem pozitivní motivace, aby dobrá aktivita nebyla vnímána jako jistá forma nátlaku či konání z jiné než svobodné vůle.

3.6 Záměry, vize a náměty pro budoucí činnost v oddílu

Je nutné dokončit rozpracovaný projekt regionální naučné stezky ve spolupráci s obcí Rudka, která bude v konečné fázi obsahovat deset zastavení s informačními panely, několika odpočívadly a výzvami k aktivitě ve skautském stylu (poznávací, pohybová nebo odhady apod.). V roce 2016 budeme vytvářet a instalovat druhou pětici panelů a také pokračovat v instalaci aktivit u jednotlivých stanovišť. Projekt tak umožní prožít dotek krásy nejen budoucím návštěvníkům, ale i pro tvůrce a realizátory projektu bude mít několikerý přínos projevené krásy: v rovině estetické a v rovině tvůrčí a nezištné činnosti – intelektuální i rukodělné.

Z hlediska programu během školního roku chceme častěji využívat multimédia, zaměříme se tedy na doplnění technické výbavy naší klubovny dle finančních možností, které jsou omezené.

Ve stejné kategorii máme zařazen plán pořízení jednoho, případně dvou mikroskopů. Tyto pomůcky by pomohly motivovat k podrobnějšímu pozorování přírody a rozmanitosti přírodních krás v našem nejbližším okolí. Z hlediska rozpočtových možností však tento krok zřejmě budeme moci realizovat až v roce 2017.

Víme, že tyto moderní prostředky mají svůj smysl a pozitivní využití, a nechceme se jim vyhýbat. To by bylo nerozumné. Nemyslíme si však, že nejdůležitějším nástrojem ve skautingu jsou technické prostředky a elektronika. Této výbavy má dnes téměř každé dítě více než dost. Máme zkušenost, že dobrý nápad realizovaný s naprosto jednoduchými pomůckami, který zapůsobí na duši dítěte nebo i skauta či staršího rovera svou krásou, zanechává i v paměti a psychice člověka často výraznější stopu. Jako příklad můžeme uvést nejen plamínek Betlémského

světla, ale z celé řady dalších večerní táborem aktivitu na řece Oslavě, které se opakovaně táborníci dožadovali. Během dne byl dán prostor pro výrobu co nejkrásnější lodě z borové kůry a toto úsilí bylo večer oceněno vzájemným přidělením bodové hodnoty. Potom každý majitel plavidla dostal malý kousek tenké svíčky, kterou na loďku upevnil. Až později za tmy jsme v úseku řeky, kde voda plynula pomalým proudem, vypouštěli tyto osvětlené koráby na hladinu, která se během chvíle rozzářila vlídným mihotavým světlem ozařujícím i klenbu z větví starých vrb.

Tradičně chceme připravit kvalitní program letního tábora včetně celotáborové monotematické hry. V reakci na internet a sociální sítě musíme hledat nové cesty, jak dětem přiblížit krásu kamarádství a společenství, která je skutečná, ne pouze virtuální.

Posledním větším projektem je probíhající jednání o koupi vlastního pozemku pro pořádání letních táborů. V roce 2015 jsme provedli několik průzkumných výprav v údolí řek Oslavy a Jihlavy. Vytipovali jsme krásnou louku na břehu Jihlavy u Jamolic, jejíž romantickou podobu dokresluje zákrut řeky a z něho se tyčící vysoká skála.

Vyhlásíme fotografickou soutěž na téma Krása kolem nás o drobné ceny po dobu tří měsíců po sobě jdoucích, aby akce měla motivační náboj a zároveň si udržela pozornost dětí.

Závěr

Hlavním cílem naší práce bylo představit roli krásy v životě člověka a její důležitost v procesu výchovy a formování osobnosti ve skautingu se zřetelem k vnímavosti vůči duchovním skutečnostem v životě oddílu v Domašově. Provedli jsme rámcové hledání role krásy v životě člověka během historického vývoje naší civilizace, abychom si uvědomili, jaká je její důležitost v současné době charakterizované technikou, elektronikou a informačními technologiemi, které jsou v široké míře užívány už dětmi v útlém věku. Všimáme si u dětí rozšířené preference sociálních sítí před přirozeným sociálním kontaktem a na těchto sítích i zveřejňování obrazového materiálu často pochybné úrovně nebo i nevhodně indiskrétního. Děti mnohdy mají dojem, že zveřejňují věci krásné. Kritériem bývá spíše to, čím ostatní na sociální síti zaujmou. Zatímco středověký člověk vnímal krásu jako skutečnou hodnotu v případě, že to, co je estetické, musí být zároveň ve shodě s dobrem, pravdou a dalšími atributy Boha, v naší době čelíme – zejména děti – extrémnímu tlaku dopřát si krásu představovanou požitky pokud možno bez větší námahy. Tváří v tvář nelehkým otázkám o budoucnosti naší vlasti a Evropy jsme si chtěli ověřit, zda krásu je skutečně tou, která spasí svět, jak napsal Dostojevskij. V použité literatuře jsme našli mnoho pozitivních impulzů k uvědomování si a rozvíjení krásy v mnoha jejích rovinách v rámci našeho profánního ale i duchovního života. Povzbuzením pro využití krásy jako iniciačního fenoménu k poznání či prohloubení transcendentální orientace lidského života jsou práce významných teologů nedávné minulosti a současnosti. Před čistě teoretickým přístupem je mi poněkud bližší hledisko pastorální teologie, kde zřetelněji vidím aplikaci poznání. V tomto smyslu oceňuji zejména dílo Marka Rupnika o kráse v životě současného křesťana *Krásu jako východisko*, které obsahuje i texty Tomáše Špidlíka.

Dalším úkolem, který jsme si vytyčili, bylo prozkoumání začlenění krásy jako výchovného prvku ve výchovném systému skautingu. Při studiu prvotních programových textů dnes již celosvětového hnutí jsme ověřili, že zakladatelé skautingu konstitovali tento program na principech odpovědnosti Bohu, bližním

i vůči rozvoji své vlastní osobnosti. Tyto principy vycházejí z Božího zákona formulovaného v Desateru a z povolání křesťana k životu v plnosti. Vzhledem k tomu, že k následování nás Ježíš Kristus zve radostnou zvěstí a dává nám perspektivu krásného cíle, není překvapením zjištění, že krása jako programový prvek realizovaný v mnoha podobách je ve skautingu nezbytně zakotvena od počátku a musí být jeho klíčovou součástí. Je cílem programu skautské výchovy i dnes v našich skautských oddílech. Dobrý skaut je totiž zároveň krásným člověkem – bez ohledu na to jakou tvář či postavu dostal geneticky do vínku. Toto pravidlo se nemění s časem, protože právě to je smyslem a pravou podobou skautingu.

V poslední části jsme představili domašovský skautský oddíl s pětadvacetiletou historií, kterému autor věnuje po celou tuto dobu nezanedbatelnou část svého času. Dlouhodobé činnosti mohou snadno inklinovat ke stereotypům, opakování a na činovníky číhá riziko samolibosti nebo zveličování zásluh. Chtěli jsme odpoutat na chvíli náš pohled a provést vlastní analýzu, kam s oddílem směřujeme a zda máme před sebou aktualizovaný cíl – pomáhat současným mladým lidem, kteří jsou jiní, aby to byli lidé krásní. Také jsme využili této příležitosti k získání zpětné vazby, jak je naše činnost vnímána z hlediska krásy samotnými členy skautského společenství. A na úplný závěr jsme se pokusili nastínit konkrétní programové cíle v krátkodobém horizontu jednoho až dvou let s použitím reflexe toho, co jsme o kráse a jejím nenahraditelném místě ve skautingu zjistili předchozím studiem.

Během vytváření práce jsem narazil na několik problémů, které nejsem schopen v reálném čase vyřešit, pokud toho vzhledem k svému věku budu vůbec schopen. Téma krásy je pro mne stále aktuální, je důležitým stavebním kamenem mého života. Považoval bych nejen za dobré, ale také za obohacující prostudovat některá další díla význačných teologů, např. Hans Urs von Balthasara, ale překážkou je pro mne deficit jazykové vybavenosti, protože jen některá díla byla přeložena do českého jazyka.

V květnu 2014 jsem se zúčastnil konference o kráse na půdě Karlovy univerzity, kde zazněly podnětné příspěvky a kde bylo prezentováno, že sborník bude vydán tiskem. Ověřil jsem si, že texty přednášejících zatím ještě čekají na vydání. Tedy i k těmto podnětům, aby mohly být plně pochopeny a nedošlo ke zkreslení, se budu moci vrátit až později.

Zpracovávání tématu krásy pro mě bylo jednoznačně obohacující. Během práce na konečné formulaci textu jsem nadstandardně často narážel na myšlenky o kráse hodné pozornosti, ale ne všechny bylo možné do textu zapracovat. Jedním z posledních, kdo mne oslovil, byl sv. Jan Pavel II. Obrací se na všechny umělce slovy II. vatikánského koncilu: „*Tento svět, v němž žijeme, potřebuje krásu, aby nepropadl zoufalství. Krása jakož i pravda přináší do lidských srdcí radost a je vzácným plodem, který odolává zubu času, spojuje generace a dává jim vstoupit do sdílení plného obdivu.*“⁶⁵ Také zpětná vazba od skautů, i těch, kteří jsou dnes již dospělí, byla pro mě v posledním čase povzbuzením, že čas věnovaný dětem v rámci skautingu má stále hluboký smysl, i když je třeba vyvarovat se spasitelských ambicí.

Bylo by zajímavé dále zaměřit svou pozornost na to, jakým způsobem vnímají roli krásy pro život člověka někteří současní filosofové, kteří nevycházejí z křesťanského pojetí. Druhou oblastí, kam bychom mohli upřít svou pozornost a výsledek by byl zřejmě využitelný ve výchově a vzdělávání, je návrh činností a aktivit, které by prohlubovaly vnímavost ke kráse i v jejích méně zřejmých podobách, a metodické zpracování těchto aktivit.

Ke kráse nemůžeme dojít rychlou cestou povrchního zájmu ani jednou bakalářskou prací. Tento text lze tedy pojmout jako pozvání k vytrvalému hledání pravé krásy nejen ve skautském oddílu.

---

65 JAN PAVEL II. *Apoštolský list umělcům*. 1999. [Online, 1. 3. 2015]. Dostupný z: <www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/jan-pavel-ii-umelcum.pdf>

Literatura a prameny

AERTSEN, Jan A. Transcendentalita krásy ve středověku In: Estetika XXVIII, č. 4, Praha 1997.

AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologiae* [online]. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z <<http://krystal.op.cz/sth/sth.php?&STh=>>.

ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*, 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2007, 141 s. ISBN 978–80–86715–00–1.

BAKEŠOVÁ, Alena A KOL. *Filosofický slovník*, 1. vyd. Praha: Euromedia Group k.s. – Knižní klub, 2009, 385 s. ISBN 978-80-242-2582-1.

BŘEZOVSKÁ, Barbora Novotná. *A. G. BAUMGARTEN Estetika - krása jako smyslově poznaná dokonalost*, disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, 2006.

DOSTOJEVSKIJ, Fedor Michajlovič. *Idiot: Román o 4 částech*. Nový dotisk. Praha: Otto, 1924. 2 sv. Spisy; 9, 10. Ruská knihovna; 39, 41.

ECO, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice*, Praha: Argo, 1998, 239 s. ISBN 80-7203-098-1.

Bible, 2.vyd. Praha: Ekumenická rada církví ČSR, 1984.

BADEN-POWELL, Robert. *Skauting pro chlapce*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2009, 316 s. ISBN 978-80-86825-21-3.

BLÁHOVÁ, Mířa A KOL. *Dramatická výchova Táborový oheň Skautské divadlo*. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1999, 285 s. ISBN 80-85421-28-3.

BOZDĚCH, Zdeněk A KOL. *Skautský oddíl III*. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1996, 208 s. ISBN 80-85421-19-4.

BŘICHÁČEK, Václav A KOL. *Program skautských táborů*. 1.vyd. Liberec: Skauting, 1997, 205 s. ISBN 80-85421-20-8.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl I*. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1992, 175 s. ISBN 80-85421-04-6.

ČERMÁK, Jiří A KOL. *Rukodělné práce a výtvarné hry*. 1.vyd. Liberec: Skauting, 1998, 174 s. ISBN 80-85421-25-9.

- SVOJSÍK, Antonín. *Základy junáctví: Návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella „Scouting“ a za laskavého přispění četných odborníků*. 3.vyd. Praha: MERKUR, 1991, 724 s. ISBN 80-7032-001-X.
- FOGLAR, Jaroslav a HERZÁN, Jiří a LASOVSKÝ, Jiří aj. *Skautský tábor*. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1993, 188 s. ISBN 80-85421-10-0.
- KLÁPŠTĚ, Petr A KOL. *Příroda kolem nás: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008, 112 s. ISSN 1210–9827.
- KLÁPŠTĚ, Petr, a HOŘAVOVÁ, Kateřina a BEČKA, Marek. *Svět okolo nás: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008, 112 s. ISBN 978-80-86825-31-1.
- MITÁČKOVÁ, Michaela. *Krása ve středověké estetice očima vybraných současných autorů*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, 2011.
- PECHOR, Vít. *Pojem krása v české estetice*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, 2010.
- PLATÓN. *Dialogy o kráse*. Přel. Jaroslav Šonka, 1. vyd. Praha: Odeon, 1979, 230 s.
- SETON, Ernest Thompson. *Dva divoši*, 3. vyd. Praha: Albatros, 1971, 381 s.
- SETON, Ernest Thompson. *Knihy lesní moudrosti*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1991, 338 s. ISBN 80-7033-084-8.
- SOLOVJEV, Vladimír. *Idea nadčlověka*. 1.vyd. Olomouc: Votobia, 1988, 157 s. ISBN 80-7198-230-X.
- SOLOVJOV, Vladimír. *Filosofické základy komplexního vědění*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2001, ISBN 80-86045-73-0.
- SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Základy junáctví: návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella "Scouting" a za laskavého přispění četných odborníků*. 3. nezměn. vyd. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-X.
- ŠPIDLÍK, Tomáš a RUPNIK, Marko Ivan. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 656 s. ISBN 978-80-86715-97-1.
- ŠIMKOVÁ, Svatava a ZAJÍC, Jiří. *Můj kamarád: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2013, 130 s. ISBN 978-80-86825-84-7.

ZAJÍC, Jiří. *Kdo jsem: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008, 112 s. ISBN 978-80-86825-32-8.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna A KOL. *Jak pracovat se stezkou*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008, 104 s. ISSN 1210-9827.

Seznam zkratek

Zkratky biblických knih jsou převzaty z českého ekumenického překladu Písma svatého.

Anotace

Příjmení a jméno autora:	STANĚK Miroslav
Instituce:	Katedra pastorální a spirituální teologie CMTF UP v Olomouci
Název práce:	Krása jako výchovný prvek ve skautingu a její aplikace v životě oddílu v Domašově
Vedoucí práce:	ThLic. PhDr. Jaroslav Filka
Počet stran:	68
Počet znaků:	111 693
Počet titulů použité literatury:	30
Klíčová slova:	Krása, Transcendentálie, skauting, skaut, Robert Baden-Powell, Antonín Benjamin Svojsík, Ernest Thompson Seton, Junák, výchova, křesťanská filosofie, poznání Boha.

Bakalářská práce představuje roli krásy v životě člověka a její důležitost v procesu výchovy a formování osobnosti ve skautingu se zřetelem k vnímavosti vůči duchovním skutečnostem. Zkoumá místo krásy mezi transcendentáliemi a jaká je vypovídací hodnota krásy ve vztahu k Bohu. Představuje skauting jako výchovný systém, jeho historický vývoj a současný vztah k původním principům skautingu. Zkoumá roli krásy ve skautingu na pozadí jeho principů a zásad. Představuje prožívání skautingu v konkrétním skautském oddílu v Domašově. Analyzuje formy aplikace krásy ve skautském programu a získané poznatky aplikuje pro život skautů v oddílu do budoucna.

ANNOTATION

This bachelor's thesis presents the role of beauty in the life of man and its importance in the process of education and the forming of personality in the scouting, with regard to perceptiveness to spiritual reality. It also studies the place of beauty among the transcendental and its value in a relationship with the God. The educational system of scouting, its evolution through history and the relationship of the modern day scouting to its founding principles are presented in order to examine the part beauty plays in education of young Boy and Girl Scouts. Finally, it presents the analysis of beauty applications in the educational program of scout troop in Domašov.